[2024] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 187: 2024 ਆਈ ਐਨ ਐਸ ਸੀ 178

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ

ਬਨਾਮ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

ਆਈ.ਏ. 2023 ਦੀ 20650 ਨੰ

1995 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ.202

06 ਮਾਰਚ 2024

[ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਈ, * ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਕੁਮਾਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਅਤੇ

ਸੰਦੀਪ ਮਹਿਤਾ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਮੁੱਦੇ ਸਨਃ (i) ਕੀ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਅਤੇ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਇੱਕੋ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹਨ; (ii) ਕੀ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ' ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ 'ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ; (iii) ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਉਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਟਾਈ; (iv)' ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ 'ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ (v) ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੁਨਰ ਸਥਾਪਤੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ।
ਹੈੱਡਨੋਟਸ

ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰੱਖਿਆ-'ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ'-ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ-ਕੀ 'ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ' ਨੂੰ ਯੂ/ਐਸ 2 (39) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, 1972 ਦੇ ਚੈਪਟਰ IV ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ (ਐਨਟੀਸੀਏ) ਦੁਆਰਾ ਸੰਕਲਪਿਤ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਇੱਕੋ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਗੇ-' ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ', ਜੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ/ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਗਿਆ ਹੈ। - ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ - ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ-ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਸਧਾਰਣ ਮਿਆਰਾਂ ਲਈ ਐਨਟੀਸੀਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਕੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਟਾਈਗਰ ਲਈ, 2012-ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਐਨਟੀਸੀਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼, 2016-ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਐਨਟੀਸੀਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼, 2019-ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ (ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1972-ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪਲਾਨ (ਟੀਸੀਪੀ) 2007 ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ (ਐਨਟੀਸੀਏ) ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ, 2017-2031-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲਾਤ ਨੀਤੀ, 1988 ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆਃ 1.1. ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, 1972 (ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ) ਦੀ ਧਾਰਾ.2 (39) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ 'ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਇਹ ਦਰਸਾਏਗੀ ਕਿ

ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਜਾਂ ਮੋਬਾਈਲ, ਜਿੱਥੇ ਕੈਪੀਟਿਵ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਜਾਂ ਐਕਸ-ਸੀਟੂ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰਕਸ ਅਤੇ ਆਫ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਜਨਨ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੈਪੀਟਿਵ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਇਸੰਸਸ਼ੁਦਾ ਡੀਲਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਚੈਪਟਰ IVਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ 'ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ' ਵੀ ਸੰਭਾਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਬਾਹਰੀ ਸੰਭਾਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ - ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਪਨਾਹਗਾਹ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਕਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਫਾਰੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਬੋਰਡ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ - ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਦੁਆਰਾ ਸੰਕਲਪਿਤ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਕਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। [ਪਾਰਸ 79, 80,
83]

1.2. ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ, ਐਨ ਟੀ ਸੀ ਏ., 2012 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ 'ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ' ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖਮੀ ਬਾਘਾਂ (ਚੁਕਵੇਂ ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਦੇ ਪੁਨਰਵਾਸ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਘਾਂ ਅਤੇ ਅਨਾਥ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ- ਹਾਲਾਂਕਿ, 2019 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼, ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਲੱਗ, ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਤੋਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸੋਰਸਿੰਗ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਇਹ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗਾ - ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁੱਖ ਜਾਂ ਨਾਜ਼ੁਕ ਟਾਈਗਰ ਨਿਵਾਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਬਫਰ ਜਾਂ ਪੈਰੀਫਿਰਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਵੇਗੀ-ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀ 'ਸਫਾਰੀ' ਸਿਰਫ 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ 2019 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ। [ਪਾਰਸ 100,101,103]

1.3 ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ, ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹੈ, ਨੇ ਪਖਰੋ ਵਿਖੇ ਉਕਤ ਸਾਈਟ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ-ਅਜੀਬ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਪਖਰੋ ਵਿਖੇ' ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ 'ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 113 ਅਤੇ 114]

1.4. ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਘ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ - ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਜਾਂਦੇ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ - ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਟਾਈ ਵਰਗੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ - ਅਦਾਲਤਾਂ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹਨ - ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ

ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਹਰ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਹੱਲ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਜੋ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਸਫ਼ਰ ਤੈਅ ਕਰੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 160]

1.5. ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ:

ਏ. ਸਫਾਰੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ 'ਪਖਰਾਓ' ਵਿਖੇ ਸਫਾਰੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਨੂੰ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ' ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ 'ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਿਰਦੇਸ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੌਜੂਦਾ ਸਫਾਰੀ' ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਫਾਰੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਬੀ. ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੰਤਰਾਲਾ (ਐੱਮਓਈਐੱਫਐਂਡਸੀਸੀ) ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰੇਗਾ: (i) ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦਾ ਇੱਕ ਨੁਮਾਇੰਦਾ; (ii) ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਇੰਸਟੀਟਿਊਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (ਡਬਲਿਊਆਈਆਈ) ਦਾ ਇੱਕ ਨੁਮਾਇੰਦਾ (iii) ਕੇਂਦਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਮੇਟੀ (ਸੀਈਸੀ) ਦਾ ਇੱਕ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਅਤੇ (iv) ਐੱਮਓਈਐੱਫਐਂਡਸੀਸੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਕਮੇਟੀ ਕੇਂਦਰੀ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਅਥਾਰਟੀ (ਸੀ. ਜ਼ੈੱਡ. ਏ.) ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਹਿ-ਚੁਣਨ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵੀ ਲਵੇਗੀ।

ਸੀ. ਉਕਤ ਕਮੇਟੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰੇਗੀ: (i) ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਾਨਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼; (ii) ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ (ਸੀਟੀਆਰ) ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ; (iii) ਅਜਿਹੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ/ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ। ਰਾਜ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ/ਅਪਰਾਧੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਸੂਲ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲਾਗਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਏਗੀ; ਅਤੇ (iv) ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ।

ਡੀ ਉਪਰੋਕਤ ਕਮੇਟੀ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰੇਗੀ:

(i)ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿ ਕੀ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਨੂੰ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ;

(ii) ਜੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ?

(iii) ਉਪਰੋਕਤ ਪਹਿਲੂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਕਮੇਟੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇਗੀਃ

ੳ) ਪਹੁੰਚ ਈਕੋਸੈਂਟਰੀਜ਼ਮ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਐਂਥਰੋਪੋਸੈਂਟਰੀਜ਼ਮ ਦੀ;

ਅ) ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ;

ੲ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਨਵਰ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਰਫ ਜ਼ਖਮੀ, ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਜਾਂ ਅਨਾਥ ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ 2019 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

ਸ) ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਫਾਰੀਆਂ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਕ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਕਾਰਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮੇਟੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਉਹ ਠੀਕ ਸਮਝੇ।

(iv) ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਤੇ ਮਨਾਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਜੇ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਈਕੋ ਟੂਰਿਜ਼ਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਰਿਜ਼ੌਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇਗੀ।

(v) ਰਿਜ਼ੌਰਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਰਿਜ਼ੌਰਟਾਂ 'ਤੇ ਕੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

(vi) ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ੋਰ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮਨਜ਼ੂਰਸ਼ੁਦਾ ਸ਼ੋਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਕੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

(vii) ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਉਪਾਅ ਜੋ ਪੈਨ ਇੰਡੀਆ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ।

(viii) ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਦਮ।

ਉੱਤਰ. ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੂੰ ਨੈਨੀਤਾਲ ਵਿਖੇ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 6 ਸਤੰਬਰ 2023 ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 2021 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ. 178 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਲੰਬਿਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਸਕੇ।

ਜੀ. ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਉਪਰੋਕਤ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਚਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਮੁੱਢਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਐਚ. ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਅੱਜ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ।

ਆਈ. ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। [ਪੈਰਾ 161]

ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, 1972

ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆਃ ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ-ਜੰਗਲੀ ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1912 ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ-ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੁਰਾਣੇ ਸਨ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿੱਤੀ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸਨ-ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਮਲੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 20 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 252 ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ-ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, 11 ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਸਨ - ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ-ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਉੱਤੇ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 9, 10, 46]

ਵਾਤਾਵਰਣ-ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਿਆਂ-ਐਂਥਰੋਪੋਸੈਂਟਰੀਜ਼ਮ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਈਕੋਸੈਂਟਰੀਜ਼ਮ ਸਿਧਾਂਤ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਆਯੋਜਿਤਃ ਪਹੁੰਚ ਵਾਤਾਵਰਣ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਾਨਵ-ਕੇਂਦਰਿਤ-ਪਹੁੰਚ ਕੁਦਰਤ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਨੁੱਖ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁੱਲ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ 2002-2012 ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਵਿਕਾਸ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਨਿਵਾਸ ਯੋਜਨਾ, 2009 ਈਕੋਸੈਂਟਰੀਜ਼ਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 69, 91]

ਵਾਤਾਵਰਣ-ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੁਰੱਖਿਆ-ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ-ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। [ਪੈਰਾ 77]

ਵਾਤਾਵਰਣ-'ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ' ਸਿਧਾਂਤ-ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ-ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। [ਪੈਰਾ 134,135,136,138]

ਵਾਤਾਵਰਣ-ਜੰਗਲ-ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਬਹਾਲੀ-ਰਾਜ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ-ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੁਨਰ ਸਥਾਪਤੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ-ਚਰਚਾ-ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਬਾਰੇ ਸੰਮੇਲਨ, 1992.

ਆਯੋਜਿਤਃ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ, ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਬਹਾਲੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ-ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਬਾਰੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ, 1992 (ਸੀਬੀਡੀ) ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 8 (ਐਫ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ-ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਬਹਾਲੀ' ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਉਣਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ-ਰਾਜ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਭੱਜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ-ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ; ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 156,157 ਅਤੇ 158]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ

ਟੀ.ਐਨ.ਗੋਡਵਰਮਨ ਥਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ [2012] 3 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 460: (2012) 3 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 277:2012 ਆਈ. ਐੱਨ. ਐੱਸ. ਸੀ. 87; ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਾਨੂੰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ, ਵਰਲਡ ਵਾਈਡ ਫੰਡ-ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ (2013) 6 ਐੱਸਸੀਆਰ

757: (2013) 8 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 234:2013 ਆਈ. ਐੱਨ. ਐੱਸ. ਸੀ. 254; ਵੇਲੋਰ ਸਿਟੀਜ਼ਨਜ਼ ਵੈਲਫੇਅਰ ਫੋਰਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ [1996] ਸਪੋਟ. 5 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 241: (1996) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 647:1996 ਆਈ ਐਨ ਐਸ ਸੀ 952; ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਫੋਰਮ, ਤਿਰੂਪਤੀ ਬਨਾਮ ਏ.ਪੀ.ਅਤੇ ਹੋਰ [2006] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 419: (2006) 3 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 549:2006 ਆਈ. ਐੱਨ. ਐੱਸ. ਸੀ. 101; ਇੰਡੀਅਨ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਇਨਵਾਇਰੋ-ਲੀਗਲ ਐਕਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ [1996] ਸਪੋਟ. 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 507: (1996) 5 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 281:1996 ਆਈ. ਐਨ. ਐਸ. ਸੀ. 543; ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟਸ ਵੈਲਫੇਅਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਹੋਰ [2023] 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 601: (2023) 8 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 643:2023 ਆਈ. ਐਨ. ਐਸ. ਸੀ. 22; ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੋਗੇਂਦਰ ਮੋਹਨ ਸੇਨਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ [2024] 1 ਐਸਸੀਆਰ 973:2024 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 30; ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉਦੈ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਵੈਲਫੇਅਰ ਟਰੱਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ [2022] 19 ਐਸਸੀਆਰ 781:2022 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1469:2022 ਆਈ ਐਨ ਐਸ ਸੀ 465; ਐਮ.ਸੀ. ਮਹਿਤਾ ਬਨਾਮ ਕਮਲ ਨਾਥ ਅਤੇ ਹੋਰ [1996] ਸਪੋਟ. 10 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 12: (1997) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 388:1996 ਆਈ. ਐਨ. ਐਸ. ਸੀ. 1482; ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਫਾਰ ਇਨਵਾਇਰਮੈਂਟ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (2013) 7 ਐਸਸੀਆਰ 352: (2013) 7 ਐਸਸੀਸੀ 226:2013 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 413; ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਆਲੋਕ ਜੱਗਾ ਅਤੇ ਹੋਰ [2019] 13 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 577: (2020) 15 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 784:2019 ਆਈ. ਐੱਨ. ਐੱਸ. ਸੀ. 1203; ਇੰਡੀਅਨ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਇਨਵਾਇਰੋ-ਲੀਗਲ ਐਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ [1996] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 503: (1996) 3 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 212:1996 ਆਈ. ਐੱਨ. ਐੱਸ. ਸੀ. 237; ਐੱਸ. ਜਗਨਨਾਥ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ (1996) ਸਪੋਟ. 9 ਐਸਸੀਆਰ 848: (1997) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 87:1996 ਆਈ ਐਨ ਐਸ ਸੀ 1466-ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਕੋਸਟਾ ਰੀਕਾ ਬਨਾਮ ਨਿਕਾਰਾਗੁਆ [ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਕਾਰਾਗੁਆ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਫੈਸਲਾ] (2018) ਆਈ.ਸੀ.ਜੇ.ਰਿਪੋਰਟਾਂ 15; ਚੋਰਜ਼ੋ ਵਿਖੇ ਫੈਕਟਰੀ (ਜਰਮਨੀ ਬਨਾਮ ਪੋਲੈਂਡ) 13 ਸਤੰਬਰ 1928, ਪੀਸੀਆਈਜੇ, ਮੈਰਿਟਸ, ਪੰਨਾ 47-ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ.

ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, 1972; ਜੰਗਲਾਤ (ਸੰਭਾਲ) ਐਕਟ, 1980; ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪਲਾਨ (ਟੀ. ਸੀ. ਪੀ.) 2007 ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ (ਐਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ.) ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼; ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਅਤੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਕੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਟਾਈਗਰ ਲਈ ਐਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼, 2012; ਟਾਈਗਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਐਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼

ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫਾਰੀ, 2016; ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼, 2019; ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ; ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲਾਤ ਨੀਤੀ, 1988; ਜੰਗਲੀ ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1912; ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ; ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਵਿਕਾਸ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਨਿਵਾਸ ਯੋਜਨਾ, 2009; ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਬਾਰੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ, 1992।

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਟਾਈਗਰ; ਸਫਾਰੀ; ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ; ਰਿਜ਼ਰਵ; ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ; ਨਿਰਮਾਣ; ਰੁੱਖ; ਬਹਾਲੀ; ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ; ਸੰਭਾਲ; ਅਥਾਰਟੀ; ਬਫਰ; ਫਰੰਜ; ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼; ਐਕਸੀਟੂ; ਬਚਾਅ; ਬੋਰਡ; ਜੰਗਲਾਤ; ਈਕੋਸਿਸਟਮ; ਕਾਰਬੇਟ; ਰਾਸ਼ਟਰੀ; ਪਾਰਕ; ਪਖਰੌ; ਕਮੇਟੀ; ਮੰਤਰਾਲਾ; ਸੰਸਥਾ; ਕਮੇਟੀ; ਨੁਕਸਾਨ; ਵਾਤਾਵਰਣ; ਈਕੋਸੈਂਟਰੀਜ਼ਮ; ਮਾਨਵ ਵਿਗਿਆਨ; ਸਾਵਧਾਨੀ; ਸਿਫਾਰਸ਼; ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ; ਅਪਰਾਧੀ; ਨਿਆਂ; ਸੁਰੱਖਿਆ; ਟਿਕਾਊ; ਵਿਕਾਸ; ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ; ਸਿਧਾਂਤ; ਰਾਜ; ਸਿਧਾਂਤ; ਜੈਵਿਕ; ਵਿਭਿੰਨਤਾ

ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੇਸ

ਸਿਵਲ ਓਰੀਜਨਲ ਜੂਰੀਸਟੀਸ਼ਨਃ ਆਈ.ਏ. ਨੰ. 20650 of 2023 1995 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ. 202 ਵਿੱਚ
(ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ)

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰੀ

ਏ.ਡੀ.ਐਨ. ਰਾਓ, ਹਰੀਸ਼ ਐੱਨ. ਸਾਲਵੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਪਰਾਜਿਤ ਸਿੰਘ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡ. [ਏ.ਸੀ.ਐਸ.], ਸਿਧਾਰਥ ਚੌਧਰੀ, ਕੇ. ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ, [ਏ.ਸੀ.ਐਸ], ਐਮ.ਵੀ. ਮੁਕੁੰਦਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਾਂਤੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਰਤੀ ਗੁਪਤਾ, ਚਿਨਮਯ ਕਲਗਾਓਂਕਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਜੀ ਗੁਰੂਰਾਜ, ਐਡ. ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਐਸਜੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਭਾਟੀਆ, ਏ.ਸੀ.ਐਸ. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਰਚਨਾ ਪਾਠਕ ਦਵੇ, ਏ.ਐਨ.ਐਸ. ਨਾਡਕਰਨੀ, ਸੀਨੀਅਰ. ਐਡ., ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਗੁਨ ਠਾਕੁਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਨੀਸ਼ਾ ਚਾਵਾ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਹਾਸਿਨੀ ਸੇਨ, ਐੱਸ. ਐੱਸ. ਰੈਬਲੋ, ਸ਼ਿਆਮ ਗੋਪਾਲ, ਰਾਘਵ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੁਗੋਸ਼ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੁਚੀ ਕੋਹਲੀ, ਅਤੁਲ ਸ਼ਰਮਾ, ਸਲਵਾਡੋਰ ਸੰਤੋਸ਼ ਰੈਬਲੋ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀਪਤੀ ਆਰੀਆ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਰਜ਼ੂ ਪਾਲ, ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਨੀਸ਼ਾ ਗੁਪਤਾ, ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਹਰਿਦਾਸ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤ੍ਰੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵਿਦਯੋਤਮਾ ਝਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀਪਾਨਵਿਤਾ ਪ੍ਰਿਯੰਕਾ, ਡਾ. ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤ੍ਰੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਰੁਣਾ ਗੁਪਤਾ, ਰਮੇਸ਼ ਅਲੰਕੀ, ਸਈਦ ਅਹਿਮਦ ਨਕਵੀ, ਐਡ. ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ.

ਪਟੀਸ਼ਨਰ/ਬਿਨੈਕਾਰ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ।

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਹੁਕਮ

ਸੂਚਕਾਂਕ*

I	ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ	ਪਾਰਸ 1 ਤੋਂ 3
II	ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ	ਪਾਰਸ 4 ਤੋਂ 7
III	ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ	ਪਾਰਸ 8 ਤੋਂ 46
IV	ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ	ਪਾਰਸ 47 ਤੋਂ 67
V	ਵਿਚਾਰ	ਪਾਰਸ 68 ਤੋਂ 158
	ਏ) ਕੀ ਟਾਈਗਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸਫਾਰੀ ਅਤੇ ਚਿੜੀਆਘਰ ਉਸੇ 'ਤੇ ਹਨ ਪੈਰ ਰੱਖਣਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।	ਪਾਰਸ 78 ਤੋਂ 103
	ਬੀ) ਕੀ 'ਟਾਈਗਰ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਪਖਰਾਉ ਵਿਖੇ ਸਫਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।	ਪਾਰਸ 104 ਤੋਂ 114
	ਸੀ) ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਕਟੌਤੀ ਰੁੱਖ	ਪਾਰਸ 115 ਤੋਂ 132
	ਡੀ) 'ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ' ਸਿਧਾਂਤ	ਪਾਰਸ 133 ਤੋਂ 138
	ਈ) ਸੀਈਸੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ	ਪਾਰਸ 139 ਤੋਂ 149
	ਐੱਫ) ਈਕੋਲੋਜੀਕਲ ਰੀਸਟਿਟਿਊਸ਼ਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ	ਪਾਰਸ 150 ਤੋਂ 158
VI	ਸਿੱਟੇ	ਪਾਰਸ 159 ਤੋਂ 163

ਸੰਖੇਪ

ਸੀ.ਬੀ.ਡੀ	:	ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ 'ਤੇ ਸੰਮੇਲਨ, 1992
ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ	:	ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ
ਸੀ.ਈ.ਸੀ	:	ਕੇਂਦਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਮੇਟੀ
ਸੀ ਜ਼ੈੱਡ ਏ	:	ਕੇਂਦਰੀ ਚਿੜੀਆਘਰ ਅਥਾਰਟੀ
ਡੀ.ਐਫ.ਓ	:	ਡਵੀਜ਼ਨਲ ਜੰਗਲਾਤ ਅਫ਼ਸਰ
ਈ.ਆਰ.ਸੀ	:	ਹਾਥੀ ਪੁਨਰਵਾਸ/ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ
ਈ ਐੱਸ ਜ਼ੈੱਡ	:	ਈਕੋ ਸੈਂਸਟਿਵ ਜ਼ੋਨ
ਐੱਫ.ਏ.ਸੀ	:	ਜੰਗਲਾਤ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ
ਐੱਫ.ਸੀ	:	ਜੰਗਲ ਕਲੀਅਰੈਂਸ
ਐੱਫ ਸੀ ਐਕਟ	:	ਜੰਗਲਾਤ (ਸੰਭਾਲ) ਐਕਟ, 1980
ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ	:	ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਸਰਵੇਖਣ

ਐਡ ਨੋਟ: ਮੂਲ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ

ਐਚ ਓ ਐਫ ਐਫ	:	ਜੰਗਲਾਤ ਬਲਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ
ਆਈ.ਐੱਫ.ਐੱਸ	:	ਭਾਰਤੀ ਜੰਗਲਾਤ ਸੇਵਾ
ਆਈ ਐੱਫ ਐੱਸ ਆਰ	:	ਇੰਡੀਆ ਸਟੇਟ ਆਫ ਫਾਰੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟ
ਐਮ ਡੀ ਐਫ	:	ਮੱਧਮ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ
ਐਮ ਓ ਈ ਫੈਂਡ ਸੀ ਸੀ	:	ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਮੰਤਰਾਲਾ ਬਦਲੋ
ਐਨ ਪੀ.ਵੀ	:	ਕੁੱਲ ਵਰਤਮਾਨ ਮੁੱਲ
ਐਨ ਟੀ ਸੀ ਏ	:	ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ
ਓ ਐੱਫ	:	ਖੁੱਲਾ ਜੰਗਲ
ਪੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਐਫ	:	ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਚੀਫ਼ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਰ ਆਫ਼ ਫਾਰੈਸਟ
ਐਸ ਸੀ, ਐਨ ਬੀ ਡਬਲਯੂ ਐਲ	:	ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੋਰਡ ਫਾਰ ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ ਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ
ਐਸ.ਓ.ਪੀ	:	ਸਟੈਂਡਰਡ ਓਪਰੇਟਿੰਗ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ
ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ	:	ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ
ਟੀ.ਸੀ.ਪੀ	:	ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪਲਾਨ ("ਟੀ ਸੀ ਪੀ)
ਵੀ ਡੀ ਐੱਫ	:	ਬਹੁਤ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ
ਡਬਲਯੂ ਆਈ ਆਈ	:	ਭਾਰਤੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੰਸਥਾ
ਡਬਲਯੂ ਐਲ ਪੀ ਐਕਟ	:	ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, 1972

ਨਿਰਣਾ

ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਈ, ਜੇ.

"ਬਾਘ ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਇਸ ਦੇ ਬਾਘਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਬਾਘ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ 'ਮਹਾਂਭਰਤਾ' ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਜੰਗਲ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਬਾਘ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਬਾਘ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਪਿਰਾਮਿਡ ਦੇ ਸਿਖਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। "ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਬਾਘ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 13 ਟਾਈਗਰ ਰੇਂਜ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ"1

.

1ਮਿਡੋਰੀ ਪੈਕਸਟ

ਬਾਘ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇੰਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਬਾਘ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਇੱਕ ਅਫ਼ਸੋਸਨਾਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਲਾਲਚ ਨੇ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ.

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਯੈਲੋਸਟੋਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿਖੇ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਵੀ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਉੱਤੇ ਪੁਨਰਜਨਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਯੈਲੋਸਟੋਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਬਘਿਆੜਾਂ ਦਾ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਬਘਿਆੜ ਨੂੰ ਸਾਲ 1926 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਰਕ ਰੇਂਜਰ ਦੁਆਰਾ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਚੋਟੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ, ਹਿਰਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੜ੍ਹੀ-ਬੂਟੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਯਤਨ ਅਸਫਲ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੇ ਬਨਸਪਤੀ ਨੂੰ ਚਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਕਮੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ। ਇੱਕ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਬਹਾਲੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਸਾਲ 1995 ਵਿੱਚ ਯੈਲੋਸਟੋਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਬਘਿਆੜਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਬਘਿਆੜ ਪਹੁੰਚੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਤੀਜਾ ਹਿਰਨਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਸੀ; ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਘਿਆੜਾਂ ਨੇ ਹਿਰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਰਕ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਘਾਟੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਦੇ ਬਨਸਪਤੀ ਦਾ ਪੁਨਰਜਨਮ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਉਚਾਈ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸਿਰਫ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਘਾਟੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਐਸਪਨ ਅਤੇ ਵਿਲੋ ਅਤੇ ਕਪਾਹ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦੇ ਜੰਗਲ ਬਣ ਗਏ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਯੈਲੋਸਟੋਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਅਤੇ ਗਾਣੇ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਬੀਵਰਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਬਘਿਆੜਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹ ਵੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਬੰਨ੍ਹ ਬਣਾਏ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਊਦਰੀਆਂ, ਬੱਤਖਾਂ, ਬੱਤਖਾਂ, ਮੱਛੀਆਂ, ਸੱਪਾਂ ਅਤੇ ਜਲ-ਪੰਛੀਆਂ ਲਈ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ।

ਬਘਿਆੜ ਕੋਯੋਟਸ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਖਰਗੋਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਚੂਹਿਆਂ ਦਾ ਉਭਾਰ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਬਾਜ਼, ਵੇਸਲ ਅਤੇ ਲੂੰਬੜੀਆਂ ਲੁਭਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਕੈਰੀਅਨ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਆਏ

ਬਘਿਆੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਝਾੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਪੁਨਰਜਨਮ ਨੇ ਰਿੱਛਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਉਗ ਅਤੇ ਕੈਰਿਅਨ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਰਿੱਛਾਂ ਨੇ ਹਿਰਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਬਘਿਆੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਘਿਆੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਘਾਟੀ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਕਾਰਨ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਟਾਈ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਬਘਿਆੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗਿਣਤੀ ਨੇ ਲਗਭਗ 20 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ, ਯੈਲੋਸਟੋਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਭੂਗੋਲ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਮਿੱਟ ਛਾਪ ਛੱਡੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰਜਨਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਯਤਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ।

ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ, ਜਿਮ ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਯਤਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ।

1.ਪਿਛੋਕੜ੍

1. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪਿਛੋਕੜ੍ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ

1.1 ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ ਨੇ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। (ਏ) ਨਹੀਂ। 2021 ਦਾ 8729 ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰ. 2021 ਦੀ ਧਾਰਾ 27181 ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਟਾਈਗਰ ਬ੍ਰੀਡਿੰਗ ਹੈਬੀਟੈਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੁਲਾਂ ਅਤੇ ਕੰਧਾਂ ਦਾ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਦੀ ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦਖਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ।

1.2 ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 23 ਅਗਸਤ 2021 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਉਕਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾਃ "ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1972 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 38 (ਓ) (ਬੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੜ੍ਹਾਅ' ਤੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਇਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਵਜੋਂ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਝੰਡੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ

ਜਵਾਬਦੇਹ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1972 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ। ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਨਿਰੀਖਣ ਰਿਪੋਰਟ ਮੰਗਣ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਅਭਿਆਸ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੁਆਰਾ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

1.3 ਨੈਨੀਤਾਲ ਵਿਖੇ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ "ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ" ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇੱਕ ਖ਼ਬਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, 27 ਅਕਤੂਬਰ 2021 ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਪੀਆਈਐਲ) ਨੰ. 2021 ਦੀ 178, ਨੇ ਅਣਜਾਣ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਮਾਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖੁਦ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ। ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ

"ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਖ਼ਬਾਰ, ਮਿਤੀ 23.10.2021 ਵਿੱਚ ਅਣਜਾਣ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਮਾਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਖ਼ਬਰ ਛਪੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਮਾਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

2. ਉਕਤ ਲੇਖ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ "ਐੱਨਟੀਸੀਏ") ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੁਲਾਂ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ, ਬਲਕਿ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, 1972, ਜੰਗਲਾਤ (ਸੰਭਾਲ) ਐਕਟ, 1980 ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਜੰਗਲਾਤ ਐਕਟ, 1927 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਮੁੱਖ/ਨਾਜ਼ੁਕ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਲੇਨ ਸੜਕ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੋਰਘੱਟੀ ਅਤੇ ਪਖਰੌ ਐੱਫ. ਆਰ. ਐੱਚ. ਕੈਂਪਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕੋਈ ਠੋਸ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ।

3. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੰਗਲਾਤ (ਸੰਭਾਲ) ਐਕਟ, 1980 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਕਦਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

4. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਹਾਇਕ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਥਾਪਲਿਆਲ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ. 1 ਵੱਲੋਂ ਨੋਟਿਸ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

5. ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੀ.ਐਸ. ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਥਾਈ ਵਕੀਲ ਰਾਵਤ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਨੋਟਿਸ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ਅਤੇ 11.

6. ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 4 ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰੋ. ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

7. ਰਜਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਿਰ ਦੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇ।

8. ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਚੀਫ਼ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਰ ਆਫ਼ ਫਾਰੈਸਟ (ਜਨਰਲ) ਉੱਤਰਾਖੰਡ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 5, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਚੀਫ਼ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਰ ਆਫ਼ ਫਾਰੈਸਟ (ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ) ਉੱਤਰਾਖੰਡ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 6, ਅਤੇ ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 8 ਨੂੰ ਸਾਈਟ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਹੱਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 5, 6 ਅਤੇ 8 ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ।

1.4 ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਮੇਟੀ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ "ਸੀਈਸੀ") ਅੱਗੇ 2021 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰ. 1558 ਵੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੀਈਸੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨਃ

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

"ਏ. ਗੁੱਜਰ ਸੋਟ, ਪਖਰੌ ਬਲਾਕ, ਸੋਨੰਦੀ ਰੇਂਜ, ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਡਿਵੀਜ਼ਨ, ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਟਾਈ;

ਬੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਜਲ ਭੰਡਾਰਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀ। ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ

(i) ਪਖਰੌ ਵਣ ਆਰਾਮ ਘਰ ਵੱਲ ਸਨੇਹ ਵਣ ਆਰਾਮ ਘਰ।

(ii) ਮੋਰਘੱਟੀ ਵਣ ਆਰਾਮ ਘਰ ਵੱਲ ਪਖਰੌ ਵਣ ਆਰਾਮ ਘਰ ਅਤੇ
(iii) ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਵਣ ਆਰਾਮ ਘਰ ਵੱਲ ਮੋਰਘੱਟੀ ਵਣ ਆਰਾਮ ਘਰ।

ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਪਰੋਕਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਰਬੇਟ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਵਿੱਚ ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਵਾਤਾਵਰਣ, ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਢੁਕਵੀਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
1.5 ਇਹ ਅੱਗੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ. ਨੰ. ਸਾਲ 2022 ਦੀ 186910 ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ 2022 ਦੀ ਸੀਈਸੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰਬਰ.30 ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ 2022 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰਬਰ. 1557 ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ ਨੇ ਉਕਤ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਾਜੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸੜ੍ਹਕਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਕਤ ਆਈ.ਏ.ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ 11 ਜਨਵਰੀ 2023 ਨੂੰ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈਃ

ਆਈ.ਏ.ਨੰਬਰ 186910/2022

[ਸੀਈਸੀ ਰਿਪੋਰਟ 30/2022-ਰਿਪੋਰਟ ਆਫ ਸੀਈਸੀ ਇਨ ਏਪੀਐਲਐਨ. ਨੰਬਰ 1557/2022 ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੌਰਾਵ ਕੇਆਰ ਦੁਆਰਾ ਫਾਈਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਬੰਸਲ]
ਸੰਖੇਪਃ ਗੌਰਵ ਕੇ. ਆਰ. ਬੈਂਸਲ

ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰੋ, 08.02.2023 ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਸ੍ਰੀ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤ੍ਰੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨੋਟਿਸ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ, ਅਸੀਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਲੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤੱਕ ਸੜ੍ਹਕ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਰਮਾਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

1.6 ਸ੍ਰੀ ਬਾਂਸਲ ਨੇ 2019 ਦੀ ਇੱਕ ਮਾਣਹਾਨੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ. 319 ਵੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ 11 ਜਨਵਰੀ, 2023 ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤੇਃ

"ਸੀਈਸੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ੍ਰੀ ਮਹਿੰਦਰ ਵਿਆਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਈਸੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਜਵਾਬਦੇਹ (ਜ਼)/ਰਾਜ 03.02.2023 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀਈਸੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਾਖਲ ਕਰਨਗੇ।

08.02.2023 'ਤੇ ਪੋਸਟ ਕਰੋ।

1.7 ਜਦੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਆਈ.ਏ. (ਜ਼) ਅਤੇ ਆਈ.ਏ.ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਣਹਾਨੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਜ਼) 2023 ਦੀ ਨੰ. 20650, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ ਦੁਆਰਾ 8 ਫਰਵਰੀ 2023 ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 2021 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰ. 1558 'ਤੇ ਸੀਈਸੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਹਨਃ

ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 319/2021, ਆਈ.ਏ.ਨੰਬਰ 186910/2022 ਅਤੇ 20650/2023 (ਆਈਟਮ ਨੰ.8.)

1. ਆਈ.ਏ.ਵਿੱਚ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰੋ। ਨੰਬਰ 186910/2022 ਅਤੇ 20650/2023 ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ (ਐਨਟੀਸੀਏ) ਨੂੰ 15.03.2023 ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਯੋਗ.

2. ਆਮ ਢੰਗ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ/ਰਾਜ ਲਈ ਸਥਾਈ ਵਕੀਲ ਰਾਹੀਂ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ

3. ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਵਾਲਾ ਖੇਤਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

4. ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅੱਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੰਗਲ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਜੰਗਲ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸਫਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਜਿਹਾ ਵਰਤਾਰਾ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ।

5. ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਚਿੜੀਆਘਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਨਕਲੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ।

6. ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਤਰਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
7. ਅਗਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੱਕ, ਅਸੀਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਰੱਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਾਂ।

8. ਉਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਈ.ਏ. ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨੰਬਰ 186910/2022 ਅਤੇ 20650/2023, ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ.
ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 302/2020 (ਆਈ. ਟੀ. ਈ. ਐਮ. ਨੰ.9) 13.02.2023 ਨੂੰ ਸੂਚੀ."

1.8 ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਆਈ.ਏ. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 8 ਫਰਵਰੀ 2023 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਈ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਆਈ.ਏ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਰੁਟੀਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਾਚ ਟਾਵਰਾਂ, ਜਲ ਭੰਡਾਰਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਸੈਂਚੁਰੀ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ। ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸੀਈਸੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ 'ਤੇ 14 ਸਤੰਬਰ 2007 ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਕਤ. ਵਿੱਚ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮਲਬਾ ਵੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਿਤੀ 8 ਫਰਵਰੀ 2023 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

1.9 ਅਸੀਂ 28 ਨਵੰਬਰ 2023 ਨੂੰ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ:

"1. 2023 ਦੇ ਆਈ.ਏ. ਨੰ.181182 ਨੂੰ 08 ਫਰਵਰੀ 2023 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਆਈ.ਏ ਦੇ ਪੈਰਾ 6 ਅਤੇ 8 ਵਿੱਚ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਉਸਾਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। 2023 ਦਾ ਨੰਬਰ. 181182.

2. ਸਿੱਖਿਅਤ ਐਮਿਕਸ ਕਿਊਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕੇ. ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨੇ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ।

3. ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਸਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ, ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਰੱਖ ਦੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

4. ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਆਈ.ਏ ਦੇ ਪੈਰਾ 6 ਅਤੇ 8 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਾਰੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ. 2023 ਦਾ ਨੰਬਰ. 181182.
5. ਜੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਉਸਾਰੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

6. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਮ ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਰਾਜਾਜੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰਮਾਣ ਸਬੰਧਤ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।
7. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1.10 11 ਜਨਵਰੀ, 2024 ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਾਣਹਾਨੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰ. 319 ਦਾ 2021 ਅਤੇ ਆਈ.ਏ 2022 ਦਾ ਨੰਬਰ.186910, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਾਜਾਜੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ।

1.11 ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 2021 ਦੀ 178 ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵੀ 1 ਸਤੰਬਰ 2023 ਨੂੰ ਨੈਨੀਤਾਲ ਵਿਖੇ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ 6 ਸਤੰਬਰ 2023 ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। 6 ਸਤੰਬਰ 2023 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ

"29. ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ' ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮਾਨਯੋਗ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ' ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

30. ਇਸ ਲਈ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਜਾਂਚ ਲਈ।

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

31. ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ।

32. ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ, ਜੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ।
33. ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ' ਤੇ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

1.12 ਅਸੀਂ ਆਈ.ਏ. ਸੁਣਿਆ ਹੈ। 11 ਅਤੇ 12 ਜਨਵਰੀ 2024 ਨੂੰ ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ 2023 ਦਾ ਨੰ.20650.

2. ਸੀਈਸੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਰੀਖਣ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਈ.ਏ. ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 2023 ਦੇ ਨੰਬਰ 20650 ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਰ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਧੁੰਦਲੀ ਤਸਵੀਰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਹਿਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਜੰਗਲਾਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰਦਿਆਂ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰਕਨੂੰਨੀ ਕਟਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸਾਰੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟੈਸਟ ਕੇਸ ਵਜੋਂ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

3. ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਕੇ. ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਐਮਿਕਸ ਕਿਊਰੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਐਨ. ਐਸ. ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਣਿਆ। ਨਾਡਕਰਨੀ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਭਾਟੀ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਨੈਕਾਰ।
II. ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ
4. ਸ਼੍ਰੀ ਕੇ. ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

(i) ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਜੰਗਲ ਲੈਂਸਡਾਊਨ ਫਾਰੈਸਟ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰਾਵਾਸਾਨਾ-ਸੋਨਾਨਦੀ ਕੋਰੀਡੋਰ ਰਾਹੀਂ ਕਾਰਬੇਟ ਅਤੇ ਰਾਜਾਜੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੋਰੀਡੋਰ ਲਿੰਕ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨਾਲ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

(ii) ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, 1972 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਡਬਲਯੂ. ਐਲ. ਪੀ. ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਵੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਜੋਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਨੁਕੂਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਜੰਗਲਾਤ ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਸਟਾਫ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤਾਇਨਾਤੀ ਯੋਜਨਾ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪਲਾਨ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਟੀਸੀਪੀ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

(iii) ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਵੀ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਲਈ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਫੈਲਾਅ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

(iv) ਇਹ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ "ਐਨਟੀਸੀਏ") ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਟੀਸੀਪੀ ਨੇ ਲੈਂਸਡਾਉਨ ਫਾਰੈਸਟ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਕਰਨਸ਼ਰਾਮ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਫਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੇਂਦਰੀ ਚਿੜੀਆਘਰ ਅਥਾਰਟੀ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ "ਸੀਜ਼ੈਡਏ") ਨੇ ਇੱਕਪਾਸੜ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਪਖਰੌ ਬਲਾਕ, ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ।

(v) ਡਬਲਿਊ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ' ਤੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚਿੜੀਆਘਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ।

(vi) ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਾਨਵ ਕੇਂਦਰਿਤ।
(vii) ਡਬਲਿਊ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੋਰਡ ਆਵ੍ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ, ਸਟੇਟ ਬੋਰਡ ਆਵ੍ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ, ਚੀਫ਼ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਵਾਰਡਨ ਅਤੇ ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸਿਟੂ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਮਾਹਰ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੀ. ਜ਼ੈੱਡ. ਏ. ਐਕਸ ਸਿਟੂ ਮੋਡ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਸੰਸਥਾ ਹੈ।

(viii) ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਅੰਤਿਮ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਟਾਈਗਰਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 2019 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼, ਜੋ ਸੀਜ਼ੈਡਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਬਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ।

(ix) ਕਿ, 2016 ਤੱਕ, ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸਫਾਰੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਇੱਕ ਐਕਸ-ਸੀਟੂ ਢੰਗ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

(x) ਕਿ, 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਨੂੰ ਡਬਲਯੂ. ਐਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸਿਰਫ ਸੈਕਸ਼ਨ 33 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।(ਏ). ਧਾਰਾ 33 (ਏ) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਪਨਾਹਗਾਹ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਹੋਟਲ, ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਅਤੇ ਸਫਾਰੀ ਪਾਰਕਾਂ' ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ 'ਤੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।
(xi) ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਜੰਗਲੀ ਵਿੱਚ "ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ" ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼, 2012 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀਜ਼' ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ 'ਜੋ ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਮੁੱਖ/ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟਾਈਗਰ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਆਮਦ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(xii) ਜਿਵੇਂ ਕਿ "ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ" ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਮਾਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ।
(xiii) ਹਾਲਾਂਕਿ 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਖਮੀ, ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਂ ਅਨਾਥ ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ 2019 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਆਈ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(xiv) ਇਹ, ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦੀ ਸਮਝ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਸਿਰਫ਼ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਣੇ 'ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ' ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਗਲਤ ਹੈ।

(xv) ਕਿ, 2019 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜੋ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜ਼ੂਨੋਟਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣਗੇ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਜੇ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ, ਬਲਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਲਈ ਜ਼ੂਨੋਟਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗੀ।
(xvi) ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਕਤ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਰਾਹੀਂ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

(xvii) ਕਿ, ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਤੋਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ/ਸਫਾਰੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

(xviii) ਕਿ, ਐਨਟੀਸੀਏ ਦੁਆਰਾ ਸੀਜ਼ੈਡਏ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਸੌਂਪਣਾ, ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ ਐਕਸ ਸੀਟੂ ਸੰਭਾਲ ਵਿੱਚ ਕੈਪੀਟਿਵ ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਪੂਰੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(xix) ਇਹ ਕਿ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਫਾਰੀ ਲਈ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਨਰ ਸਥਾਪਤੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
(xx) ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਿਮ ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

5. ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਏ.ਐਨ.ਐਸ. ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ। ਨਾਡਕਰਨੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈਃ

(i) ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮਲਬਾ ਵੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ii) ਮੋਰ ਘੱਟੀ, ਪਖਰੋਂ, ਕੁਗੱਡਾ ਜੰਗਲਾਤ ਕੈਂਪ ਅਤੇ ਸਨੇਹ ਜੰਗਲਾਤ ਆਰਾਮ ਘਰ ਸਮੇਤ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ ਡਿਵੀਜ਼ਨਲ ਵਣ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ "ਡੀਐਫਓ") ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿ, ਉਕਤ ਕੰਮ ਸਿਰਫ਼ ਡੀ. ਐੱਫ. ਓ.ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਉਕਤ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਨ।

(iii) ਗਲਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ/ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਤੁਰੰਤ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਜੇ.ਐਸ. ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਚੀਫ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਰ ਆਫ਼ ਫਾਰੈਸਟ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ "ਪੀ. ਸੀ. ਸੀ. ਐੱਫ".) ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਸੁਹਾਗ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਕਾਰਬੇਟ ਦੇ ਫੀਲਡ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਡੀ. ਐੱਫ. ਓ. ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਰੇਂਜ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਰੈਂਕ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੇ ਰੈਂਕ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(iv) ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਡੀ. ਐਫ. ਓ. ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਰੇਂਜਰ ਵਿਰੁੱਧ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 420,466,467,468,471,409,120 ਬੀ, 218/34, ਜੰਗਲਾਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 26 ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (1) (ਏ) ਅਤੇ 13 (2) ਤਹਿਤ ਵੀ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(v) ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਪੈਰੀਫਿਰਲ ਹਨ। ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਵੀ (4) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਇੱਕ ਘੱਟ ਡਿਗਰੀ

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ, ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਣ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀਆਂ ਲੈ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

(vi) ਉਹ, 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਐਨਟੀਸੀਏ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ 19 ਦਸੰਬਰ 2014 ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਚਾਰ (04) ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਫੀਲਡ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਭੇਜਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ।
(vii) ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 5 ਜੂਨ 2015 ਨੂੰ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਐਨਟੀਸੀਏ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸੀਜ਼ੈਡਏ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਭੇਜਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।
(viii) ਡਬਲਯੂਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38ਐੱਚ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੀਜ਼ੈੱਡਏ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਥਾਰਟੀ ਹੈ।

(ix) ਉਹ, ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਲਈ ਟੀਸੀਪੀ ਨੂੰ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 27 ਜਨਵਰੀ 2015 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 4 ਮਾਰਚ 2015 ਨੂੰ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਟੀਸੀਪੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।ਉਕਤ ਟੀਸੀਪੀ ਨੇ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ-ਕਮ-ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਸੀ।

(x) ਸੀਜ਼ੈੱਡਏ ਨੇ 12 ਫਰਵਰੀ, 2019 ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ 106.16 ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰ ਸੋਟ, ਪਖਰੌ ਬਲਾਕ, ਸੋਨਾ ਨਦੀ ਰੇਂਜ, ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਡਿਵੀਜ਼ਨ, ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਪਖਰੌ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਵਿੱਚ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ "ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
(xi) ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਲੈਂਸਡਾਊਨ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਰਨਾਸ਼ਰਾਮ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਕਤ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਅਣਉਚਿਤ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ ਸਾਈਟ ਵਧੇਰੇ ਢੁਕਵੀਂ ਪਾਈ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਸੀ।

(xii) ਸੀਜ਼ੈੱਡਏ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 30 ਅਕਤੂਬਰ 2020 ਨੂੰ ਵਣ ਸੰਭਾਲ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(xiii) ਕਿ, ਸੰਬੰਧਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ,' ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ 'ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨੂੰ' ਅੰਸ਼ਕ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਕ ਗੈਰ-ਜੰਗਲਾਤ 'ਗਤੀਵਿਧੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਨੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ 15% ਖੇਤਰ ਲਈ ਜੰਗਲਾਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅੱਜ ਤੱਕ ਸਥਿਤੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਨੂੰ ਹੁਣ 'ਜੰਗਲਾਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਜੰਗਲਾਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(xiv) ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੜ੍ਹਾਅ-2 ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ 10 ਸਤੰਬਰ 2021 ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(xv) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀਆਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।
(xvi) ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ "ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ" 80% ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਪੈਸੇ ਦੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

(xvii) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹਨ।
(xviii) ਕਿ, ਭਾਰਤੀ ਵਣ ਸਰਵੇਖਣ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ "ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਆਈ".) ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਗੈਰਕਨੂੰਨੀ ਕਟਾਈ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਸਹੀ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ।

(xix) ਉਹ, 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁੱਲ ਖੇਤਰ ਲਗਭਗ 16 ਹੈਕਟੇਅਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਛੋਟੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 6000 ਦਰੱਖਤ ਕੱਟੇ ਜਾ ਸਕਣ।
(xx) ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਨੇ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਜੰਗਲਾਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ 16 ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੌਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਉਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਈਟ ਉੱਤੇ 3,620 ਰੁੱਖ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।

(xxi) ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ 163 ਦਰੱਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਆਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ 97 ਹੋਰ ਦਰੱਖਤ ਕੱਟੇ ਗਏ ਸਨ।

(xxii) ਉਹ, ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਆਈ. ਰਿਪੋਰਟ ਗੂਗਲ ਚਿੱਤਰ ਦੀ ਗਣਨਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹੀ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ।

(xxiii) ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਆਈ. ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਵਿਧੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਆਈ. ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ।

(xxiv) ਉਹ, ਜੋ ਕੰਮ 28 ਨਵੰਬਰ 2023 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਰੁਟੀਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਾਚ ਟਾਵਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੈਂਚੁਰੀਆਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ।

(xxxv) ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇੰਟਰਪ੍ਰਿਟੇਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੰਟਰਪ੍ਰਿਟੇਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਇੱਕ 'ਜੰਗਲਾਤ ਗਤੀਵਿਧੀ' ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਜੰਗਲਾਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਖਰੌ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦਾ ਖੇਤਰ 106.16 ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਕੁੱਲ ਖੇਤਰ ਦਾ ਸਿਰਫ 0.082% ਅਤੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਦਾ 0.22% ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਉਪਲਬਧ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਸੰਕੁਚਿਤ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਲਈ ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ, ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੈ।

6. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਭਾਟੀਆ, ਸਿੱਖਿਆ ਏ. ਐੱਸ. ਜੀ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖਮੀ ਬਾਘਾਂ, ਟਕਰਾਅ ਵਾਲੇ ਬਾਘਾਂ ਜਾਂ ਅਨਾਥ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 2019 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਇਸ ਨੂੰ ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38ਆਈ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਟੀਸੀਪੀ ਵਿੱਚ, ਲੈਂਸਡਾਉਨ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਰਨਸ਼ਰਮ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਭਾਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 20 ਸਫਾਰੀ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ 1970 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

7. ਸ੍ਰੀ ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ ਨੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਟਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

III. ਸਥਿਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਰਤਾਂ

8. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਡਬਲਯੂ. ਐਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ।

9. ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਭਿੰਨ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਅਤੇ ਪੰਛੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੋਣ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉਹ ਖੇਤਰ ਜੋ ਕਦੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੈਂਚੁਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1912 (1912 ਦਾ 8) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੁਰਾਣੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿੱਤੀ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ' ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸਨ, ਅਰਥਾਤ, ਟੈਕਸਡਰਿਮੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ।

10. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 20 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 252 ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਤਾ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, 11 ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

11. ਡਬਲਯੂਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਿਰਲੇਖ ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਸੋਧ ਐਕਟ, 2022 (ਨੰ. 2022 ਦਾ 18) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ

"ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ [ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ] ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਜਾਂ ਸਹਾਇਕ ਜਾਂ ਅਨੁਸੰਗਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਐਕਟ"।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

12. ਉਪਰੋਕਤ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਬਰੈਕਟ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀਃ

"ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ, ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ।

13. ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) "ਜਾਨਵਰ" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈਃ

"(1)" ਜਾਨਵਰ "ਵਿੱਚ ਥਣਧਾਰੀ, ਪੰਛੀ, ਸੱਪ, ਜਲ-ਥਲ, ਮੱਛੀ, ਹੋਰ ਕੋਰਡੇਟ ਅਤੇ ਇਨਵਰਟੇਬਰੇਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਅੰਡੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ;

14. ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) "ਕੈਪੀਟਿਵ ਜਾਨਵਰ" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈਃ

"(5)" ਕੈਪੀਟਿਵ ਜਾਨਵਰ "ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਨਵਰ, ਜੋ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਜਾਂ ਅਨੁਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਫੜਿਆ ਜਾਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਨਸਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ;"

15. ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (20ਏ) "ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਰਡ" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ

"(20ਏ)" ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਰਡ "ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਧਾਰਾ 5ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਬੋਰਡ;"

16. ਡਬਲਿਊ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (21) "ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ

"(21)" ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ "ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ, ਜੋ ਧਾਰਾ 35 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 38 ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਧਾਰਾ 66 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

17. ਡਬਲਿਊ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (24ਏ) "ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ

"(24ਏ)" ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ "ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ, ਇੱਕ ਸੈਂਚੁਰੀ, ਇੱਕ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਰਿਜ਼ਰਵ ਜਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18, 35, 36-ਏ ਅਤੇ 36-ਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਰਿਜ਼ਰਵ;

18. ਡਬਲਿਊ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (26) "ਸੈਂਚੁਰੀ" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈਃ

"(26) ਸੈਂਚੁਰੀ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਚੈਪਟਰ IV ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸੈਂਚੁਰੀ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੈਕਸ਼ਨ 66 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਡੀਮਡ ਸੈਂਚੁਰੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ।

19. ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (36) "ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ

"(36)" ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ "ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਨਵਰ ਜੋ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਜਾਂ ਅਨੁਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ;"

20. ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ

(39) "ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ "(39)" ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ "ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ, ਭਾਵੇਂ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਜਾਂ ਮੋਬਾਈਲ, ਜਿੱਥੇ ਕੈਪੀਟਿਵ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਜਾਂ ਐਕਸ-ਸੀਟੂ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਸ ਅਤੇ ਆਫ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਜਨਨ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੈਪੀਟਿਵ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਇਸੰਸਸ਼ੁਦਾ ਡੀਲਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

21. ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦਾ ਚੌਥਾ ਅਧਿਆਇ "ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 18 "ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ" ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ

"18. ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਐਲਾਨ -(1) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਕਿਸੇ ਰਾਖਵੇਂ ਜੰਗਲ ਜਾਂ ਖੇਤਰੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪਨਾਹਗਾਹ ਵਜੋਂ ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਇਹ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਪ੍ਰਸਾਰ ਜਾਂ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣਕ, ਜੀਵ-ਜੰਤੂ, ਫੁੱਲਾਂ, ਭੂ-ਵਿਗਿਆਨਕ, ਕੁਦਰਤੀ ਜਾਂ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨਕ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਹੈ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ, ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ, ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਏਗਾ।

ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ-ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਸੜ੍ਹਕਾਂ, ਨਦੀਆਂ, ਪਹਾੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਜਾਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਯੋਗ ਹੱਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ।

22. ਇਹ ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ "ਪਨਾਹਗਾਹਾਂ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ

"33. ਪਨਾਹਗਾਹਾਂ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ -ਮੁੱਖ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਵਾਰਡਨ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਸੈਂਚੁਰੀ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸੈਂਚੁਰੀਆਂ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ, ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸੈਂਚੁਰੀ ਵੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਜਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਵਾਇਤੀ ਵਣ ਨਿਵਾਸੀ (ਜੰਗਲਾਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ) ਐਕਟ, 2006 ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸੈਂਚੁਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

ਸਬੰਧਤ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ ਅਤੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ, ਅੰਦਰਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਸੀਮਾ, -
ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੜ੍ਹਕਾਂ, ਪੁਲਾਂ, ਇਮਾਰਤਾਂ, ਵਾੜ੍ਹ ਜਾਂ ਬੈਰੀਅਰ ਗੇਟਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝੇਃ

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਵਪਾਰਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਲਾਜਾਂ, ਹੋਟਲਾਂ, ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਅਤੇ ਸਫਾਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਸਮੇਤ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਲੌਜਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਰਮਾਣ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਪਨਾਹਗਾਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ;

(ਬੀ) ਅਜਿਹੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਗੇ ਜੋ ਪਨਾਹਗਾਹ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪਨਾਹਗਾਹ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਗੇ;
(ਸੀ) ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਉਪਾਅ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਣ;
(ਡੀ) ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਾਉਣ ਜਾਂ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਜਾਂ ਮਨਾਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

23. ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ
35 "ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ "35. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ-(1) ਜਦੋਂ ਵੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਖੇਤਰ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਨਾਹਗਾਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਉਸ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ, ਜੀਵ-ਜੰਤੂ, ਫੁੱਲਾਂ, ਭੂ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਪ੍ਰਸਾਰ ਜਾਂ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਠਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈਃ

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਖੇਤਰੀ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 26 ਏ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ।

ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਦੇ ਐਲਾਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਐਲਾਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

(3) ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 19 ਤੋਂ 26-ਏ (ਸੈਕਸ਼ਨ 24 ਦੀ ਉਪ-ਸੈਕਸ਼ਨ (2) ਦੇ ਖੰਡ (ਸੀ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ) ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ, ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਨਾਹਗਾਹ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(3 ਏ) ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 27 ਤੋਂ 33-ਏ (ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਨੂੰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। (4).

(3 ਬੀ) ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੈਕਸ਼ਨ 19 ਤੋਂ 26 ਏ [ਸੈਕਸ਼ਨ 24 ਦੀ ਉਪ-ਸੈਕਸ਼ਨ (2) ਦੇ ਖੰਡ (ਸੀ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ] ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬਾਲਣ, ਚਾਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲੀ ਉਤਪਾਦ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਬਦਲਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇਗੀ।
(4) ਜਦੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਹੋਣ, ਅਰਥਾਤ-

(ਏ) ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲੰਘ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਦਾਅਵਿਆਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਹਨ, ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ
(ਬੀ) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ,

ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰੇਗੀ ਕਿ

ਉਕਤ ਖੇਤਰ ਅਜਿਹੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(5) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ।

(6) ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਤੋਂ ਜੰਗਲੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ, ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਜਾਂ ਹਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਏਗਾ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇਵੇਗਾ, ਰੋਕ ਦੇਵੇਗਾ ਜਾਂ ਵਧਾਏਗਾ, ਸਿਵਾਏ ਮੁੱਖ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਵਾਰਡਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪਰਮਿਟ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਰਡ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਤੋਂ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈਃ

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਤੋਂ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ੁੱਧ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵਪਾਰਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾਏਗੀ।

(7) ਕਿਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਚਰਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਾਹਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(8) ਸੈਕਸ਼ਨ 27 ਅਤੇ 28, ਸੈਕਸ਼ਨ 30 ਤੋਂ 32 (ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ) ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 33 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ), ਸੈਕਸ਼ਨ 33 ਏ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 34 ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ, ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਪਨਾਹ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਵਿਆਖਿਆ. -ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਨਾਹਗਾਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਕਾਰ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 19 ਤੋਂ 26 (ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ) ਅਤੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (3) ਅਤੇ (4) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

24. ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 36ਏ "ਇੱਕ ਸੰਭਾਲ ਭੰਡਾਰ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ

"36ਏ। ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦਾ ਐਲਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ (1) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਸੈਂਚੁਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੋੜ੍ਹਦੇ ਹਨ,
ਨੂੰ ਲੈਂਡਸਕੇਪਾਂ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ, ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈਃ

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ।

(2) ਸੈਕਸ਼ਨ 18 ਦੀ ਉਪ-ਸੈਕਸ਼ਨ (2), ਸੈਕਸ਼ਨ 27 ਦੀ ਉਪ-ਸੈਕਸ਼ਨ (2) (3) ਅਤੇ (4), ਸੈਕਸ਼ਨ 30, 32 ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 33 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ, ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਪਨਾਹ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

25. ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 36 ਸੀ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ

"36-ਸੀ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦਾ ਐਲਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ।(1) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਜਿੱਥੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ, ਸੈਂਚੁਰੀ ਜਾਂ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ, ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਭਾਲ ਮੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

(2) ਸੈਕਸ਼ਨ 18 ਦੀ ਉਪ-ਸੈਕਸ਼ਨ (2), ਸੈਕਸ਼ਨ 27 ਦੀ ਉਪ-ਸੈਕਸ਼ਨ (2) (3) ਅਤੇ (4), ਸੈਕਸ਼ਨ 30,32 ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 33 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(3) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਪੈਟਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ, ਸਿਵਾਏ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਮਤੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ।

26. ਡਬਲਯੂਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦਾ ਚੈਪਟਰ IVਏ "ਕੇਂਦਰੀ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੋ ਇਕ ਢੁਕਵਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਧਾਰਾ 38-। ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

"38-।। ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ।—(1) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕੋਈ ਵੀ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਪੂਰਵ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਨੁਸੂਚੀ । ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਜਾਂ ਬੰਦੀ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ, ਵੇਚ ਜਾਂ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

(2) ਕੋਈ ਵੀ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਕਿਸੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਤੋਂ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੰਗਲੀ ਜਾਂ ਬੰਦੀ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ, ਵੇਚ ਜਾਂ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾਃ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਜਨਨ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

27. ਡਬਲਯੂਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦਾ ਚੈਪਟਰ IV "ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 38-ਓ "ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ

"38-ਓ। ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜ।(1) ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨਗੇ, ਅਰਥਾਤਃ-

(ਏ) ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਵੀ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣਾ;
(ਬੀ) ਟਿਕਾਊ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਭੂਮੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਈਨਿੰਗ, ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ;
(ਸੀ) ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਕੋਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ' ਤੇ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਟਾਈਗਰ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ;

(ਡੀ) ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਫੋਕਸ ਅਤੇ ਉਪਾਅ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ, ਪਨਾਹਗਾਹਾਂ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ;

(ਹ) ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸੰਭਾਲ਼ ਯੋਜਨਾ, ਬਾਘਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਮੌਤ ਦਰ ਸਰਵੇਖਣ, ਗਸ਼ਤ, ਅਣਸੁਖਾਵੀਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸੰਭਾਲ਼ ਸਮੇਤ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ ਜਾਣ;
(ਐੱਫ) ਬਾਘ, ਸਹਿ-ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਸ਼ਿਕਾਰ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਖੋਜ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ, ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨਾ;
(ਜੀ) ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰੋ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੋਰਡ ਫਾਰ ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਅਤੇ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ;

(ਐੱਚ) ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਤਾਵਰਣ-ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨਾ;

(ਆਈ) ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ਼ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨਕ, ਸੂਚਨਾ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੇਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ;

(ਜੇ) ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਟਾਫ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣਾ; ਅਤੇ

(ਕੇ) ਬਾਘਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ।

(2) ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ, ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਲਿਖਤੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

28. ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਵੀ "ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪਲਾਨ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:

"38 ਵੀ। ਚੀਤਾ ਸੰਭਾਲ਼ ਯੋਜਨਾ।—(1) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ, ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਜੋਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰੇਗੀ।

(2) ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2), ਧਾਰਾ 27 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) (3) ਅਤੇ (4), ਧਾਰਾ 30,32 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 33 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ, ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਨਾਹਗਾਹ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(3) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਰੇਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਸਟਾਫ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤਾਇਨਾਤੀ ਯੋਜਨਾ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ-

(ਏ) ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਟਾਈਗਰਾਂ, ਸਹਿ-ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਵਹਾਰਕ ਆਬਾਦੀ ਲਈ ਸਾਈਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਇਨਪੁਟ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਬਿਨਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਿਕਾਰ-ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦੇ ਹੋਏ;
(ਬੀ) ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖੋਂ ਅਨੁਕੂਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਾਈਗਰ ਪ੍ਰਜਨਨ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਖਿੰਡਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਗਲਿਆਰੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਣ;

(ਸੀ) ਨਿਯਮਤ ਜੰਗਲ ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਸੰਭਾਲ਼ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ।

(4) ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਇੱਕ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪਲਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਟਾਈਗਰ ਜੰਗਲਾਂ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗੀ।

ਵਿਆਖਿਆ. -ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, "ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ

-(i) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਸੈਂਚੁਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟਾਈਗਰ ਹੈਬੀਟੈਟ ਖੇਤਰ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਗਠਿਤ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ;

(ii) ਬਫਰ ਜਾਂ ਪੈਰੀਫਿਰਲ ਖੇਤਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟਾਈਗਰ ਹੈਬੀਟੈਟ ਜਾਂ ਕੋਰ ਖੇਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਆਖਿਆ (i) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਟਾਈਗਰ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਫੈਲਾਅ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟਾਈਗਰ ਹੈਬੀਟੈਟ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਘੱਟ ਪੱਧਰ ਦੀ ਨਿਵਾਸ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮਨੁੱਖੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(5) ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਸਵੈਇੱਛੁਕ ਪੁਨਰਵਾਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਨਰਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ' ਤੇ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ।

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

(i)ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਜੰਗਲਾਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ;

(ii) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਏਜੰਸੀਆਂ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਂ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਪਸੀਯੋਗ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਘਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਏਗਾ;

(iii) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ ਕਿ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਦੇ ਹੋਰ ਵਾਜਬ ਵਿਕਲਪ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ;

(iv) ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਨਰਵਾਸ ਜਾਂ ਵਿਕਲਪਿਕ ਪੈਕੇਜ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਹਤ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ;

(v) ਪੁਨਰਵਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚਿਤ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ;

(vi) ਪੁਨਰਵਾਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਉਕਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

29. ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਡਬਲਯੂ "ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਡੀ-ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ

"38 ਡਬਲਯੂ. ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਡੀ-ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ।

(1) ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ

ਇਹ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੋਰਡ ਫਾਰ ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੋਰਡ ਫਾਰ ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨੂੰ ਨੋਟੀਫਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ।

30. ਇਹ ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38ਐੱਕਸਏ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:
"38-ਐਕਸਏ। ਚੈਪਟਰ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸੈਂਚੁਰੀਆਂ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਣਗੇ।ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਨਾਹਗਾਹਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ (ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਅਤੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹਨ) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਣਗੇ, ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ।

31. ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਪੂਰੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ "ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ"' ਤੇ ਹੈ। ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਜਾਂ ਸਹਾਇਕ ਜਾਂ ਅਨੁਸੰਗਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

32. ਡਬਲਿਊ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਾਅ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (24ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ "ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ, ਇੱਕ ਸੈਂਚੁਰੀ, ਇੱਕ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਰਿਜ਼ਰਵ ਜਾਂ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜੋ ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18,35,36ਏ ਅਤੇ 36ਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਨ ਨਿਰਮਾਣ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ "ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ" ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੈਂਚੁਰੀ, ਇੱਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ, ਇੱਕ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਰਿਜ਼ਰਵ ਜਾਂ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸੀ।

33. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਥੇ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਨਾਹ ਦਾ ਐਲਾਨ ਡਬਲਿਊ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੈਕਸ਼ਨ 18 ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

34. ਮੁੱਖ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਵਾਰਡਨ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਪਨਾਹ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਪਨਾਹਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ, ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ। ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੜਕਾਂ, ਪੁਲਾਂ, ਇਮਾਰਤਾਂ, ਵਾੜ ਜਾਂ ਬੈਰੀਅਰ ਗੇਟਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਜੋ ਉਹ ਪਨਾਹਗਾਹ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਪਾਰਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਲੌਜਾਂ ਸਮੇਤ ਟੂਰਿਸਟ ਲੌਜਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ' ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਪਨਾਹਗਾਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਟਲਾਂ, ਚਿੜੀਆਘਰਾਂ ਅਤੇ ਸਫਾਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਅ) ਮੁੱਖ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਵਾਰਡਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ। ਉਹ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਚਰਾਈ ਜਾਂ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ।
35. ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 35 "ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (8) ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਉਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜੋ ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇਤਹਿਤ'ਸੈਂਚੁਰੀ' 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ' ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ '' ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ।

36. ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 36ਏ "ਇੱਕ ਸੰਭਾਲ ਭੰਡਾਰ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਡਬਲਿਊ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪਬੰਧ, ਜੋ ਕਿ 'ਸੈਂਚੁਰੀ' 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ,' ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਰਿਜ਼ਰਵ 'ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ।

37. ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 36ਸੀ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਡਬਲਿਊ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪਬੰਧ, ਜੋ ਕਿ 'ਸੈਂਚੁਰੀ' 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ,' ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਰਿਜ਼ਰਵ 'ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ।

38. ਸੈਕਸ਼ਨ 38-ਓ "ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਵੀ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਟੀਸੀਪੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਖੰਡ (ਅ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਨੂੰ ਟਿਕਾਊ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਭੂਮੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਈਨਿੰਗ, ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਹੈ।

ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ। ਖੰਡ (ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਕੋਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਸੰਭਾਲ਼ ਲਈ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ' ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਟਾਈਗਰ 'ਲਈ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਖੰਡ (ਸ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਫੋਕਸ ਅਤੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ, ਸੈਂਚੁਰੀਆਂ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਖੰਡ (ਈ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਲ਼ ਯੋਜਨਾਵਾਂ, ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਮੌਤ ਦਰ ਸਰਵੇਖਣ, ਗਸ਼ਤ, ਅਣਸੁਖਾਵੀਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਸਮੇਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਖੰਡ (ਐੱਫ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਬਾਘਾਂ, ਸਹਿ-ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ, ਸ਼ਿਕਾਰ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ, ਸਬੰਧਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ, ਖੋਜ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਖੰਡ (ਜੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੋਰਡ ਫਾਰ ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਸਲਾਹ' ਤੇ। ਖੰਡ (ਐੱਚ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ-ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਲਈ ਸਹੂਲਤ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਧਾਰਾ (i) ਦੇ ਤਹਿਤ ਟੀਸੀਪੀ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨਕ, ਸੂਚਨਾ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੇਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਖੰਡ (ਜੇ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਟਾਫ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਖੰਡ (ਕੇ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਾਘਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਡਬਲਿਊ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

39. ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮਹੱਤਤਾ ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38-ਓ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

40. ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਵੀ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਜੋਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ "ਟੀਸੀਪੀ" ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਜੋਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 18 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2), ਧਾਰਾ 27 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) (3) ਅਤੇ (4), ਧਾਰਾ 30,32 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 33 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ, ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਨਾਹਗਾਹ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

41. ਸੈਕਸ਼ਨ 38 ਵੀ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਰੇਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਸਟਾਫ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤਾਇਨਾਤੀ ਯੋਜਨਾ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਟੀਸੀਪੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਿਕਾਰ-ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜੇ ਬਿਨਾਂ ਬਾਘਾਂ, ਸਹਿ-ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਵਹਾਰਕ ਆਬਾਦੀ ਲਈ ਸਾਈਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖੋਂ ਅਨੁਕੂਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਾਈਗਰ ਪ੍ਰਜਨਨ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਖਿੰਡਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਗਲਿਆਰੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਣ। ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮਤ ਜੰਗਲਾਤ ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਕਾਰਜ ਟਾਈਗਰ ਸੰਭਾਲ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਾ ਹੋਣ।

42. ਸੈਕਸ਼ਨ 38 ਵੀ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟੀਸੀਪੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਬਾਘਾਂ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲਾਂ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ 'ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ' ਵਿੱਚ ਦੋ ਖੇਤਰ ਹੋਣਗੇ। ਪਹਿਲਾ ਖੇਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਸੈਂਚੁਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਾਘ ਨਿਵਾਸ ਖੇਤਰ ਹੋਣਗੇ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਗਠਿਤ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਖੇਤਰ, i.e., ਬਫਰ ਜਾਂ ਪੈਰੀਫਿਰਲ ਖੇਤਰ, ਵਿੱਚ ਖੇਤਰ ਪੈਰੀਫੈਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ.

ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਛਾਣੇ ਅਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਾਘ ਨਿਵਾਸ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰ ਲਈ (i). ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਬਾਘਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਫੈਲਾਅ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਾਘ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਘੱਟ ਡਿਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ, ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਣ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਸਬੰਧਤ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ ਅਤੇ ਉਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਗਠਿਤ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

43. ਧਾਰਾ 38 ਵੀ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਪੁਨਰਵਾਸ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ (5).

44. ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਡਬਲਯੂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਡੀ-ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੋਰਡ ਫਾਰ ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੋਰਡ ਫਾਰ ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨੂੰ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ।

45. ਡਬਲਯੂਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38ਐੱਕਸਏ ਜੋ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਸੋਧ ਐਕਟ, 2022 (ਨੰ. 2022 ਦਾ 18) ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੈਂਚੁਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ (ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਅਤੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਣ, ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹਨ) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਣਗੇ, ਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਗੇ।

46. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਬਲਯੂਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ 'ਤੇ ਹੈ। ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇੱਥੇ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਉਪਾਅ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਚੈਪਟਰ IVA ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਨਾਹਗਾਹਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਨ।

IV. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼

47. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੁਝ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

48. ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਨੇ 2007 ਵਿੱਚ ਟੀ. ਸੀ. ਪੀ. ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟੀ. ਸੀ. ਪੀ. ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਕੀ ਪਹੁੰਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ

3.1 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ "3.1 ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਦੀ 'ਸਰੋਤ' ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ।

ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇਃ

1. ਸੁਰੱਖਿਆ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਨੈੱਟਵਰਕਿੰਗ
2. ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ
3. ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਸਮੇਤ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ
4. ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਰਵਾਇਤੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਬੀਲਿਆਂ ਲਈ ਪੁਨਰਵਾਸ ਪੈਕੇਜ
5. ਸਟਾਫ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ

6. ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਅਣਉਚਿਤ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਅਤੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ (ਪੰਜ ਸਾਲ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ।
7. ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ "

49. ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 3.2 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਵੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ
"3.2 ਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਆਬਾਦੀ ਕਰਨ ਲਈ ਖਿੰਡਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਸੰਪਰਕ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਕੇ 'ਸਰੋਤ-ਸਿੰਕ' ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨਾ।

ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇਃ

1. ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਬਫਰ/ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ (ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਪਹੁੰਚ/ਸੈਕਟਰਲ ਏਕੀਕਰਣ) ਵਿੱਚ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਦਾ ਏਜੰਡਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰੋਤ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਰਣਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਆਪਸੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੀਆਂ

ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ, ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਈਕੋ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ (ਈ.ਡੀ.ਸੀ)

2. ਮਨੁੱਖ-ਪਸ਼ੂ ਟਕਰਾਅ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ (ਵਰਦੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ, ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖੀ ਸੱਟਾਂ ਅਤੇ ਮੌਤਾਂ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ, ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਕਟਾਈ, ਜੰਗਲੀ ਅੰਗੂਲੇਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ)

3. ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਸੋਧ ਐਕਟ, 2006 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ 'ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ' ਰਾਹੀਂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਤਪਾਦਨ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ, ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਚਾਨਕ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

4. ਬਾਘਾਂ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੰਗਲ ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰ ਸਥਾਪਤੀ ਰਣਨੀਤੀ ਰਾਹੀਂ ਗਲਿਆਰੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ।

5. ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ/ਰੀਟ੍ਰੋਫਿਟਿੰਗ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।

50. ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਤਪਾਦਨ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਃ

"(ਏ) ਜੰਗਲਾਤ (ਡੀ)
(ਬੀ) ਖੇਤੀਬਾੜੀ (ਡੀ)
(ਸੀ) ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਵਿਕਾਸ (ਈਕੋ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਰਾਹੀਂ ਵਿਕਾਸ) (ਡੀ)
(ਡੀ) ਸੈਰ ਸਪਾਟਾ (ਡੀ)
(ਈ)ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ (ਡੀ)
(ਐੱਫ) ਚਾਹ/ਕੌਫੀ ਅਸਟੇਟ (ਆਈ)
(ਜੀ) ਸੜਕ/ਰੇਲ ਆਵਾਜਾਈ (ਡੀ)
(ਐੱਚ) ਉਦਯੋਗ (ਡੀ)
(ਆਈ) ਮਾਈਨਿੰਗ (ਆਈ)
(ਜੇ) ਥਰਮਲ ਪਾਵਰ ਪਲਾਂਟ (ਆਈ)
(ਕੇ) ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ (ਡੀ)

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

(I) ਮੰਦਰ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ (ਆਈ)
(ਐੱਮ) ਸੰਚਾਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ (ਡੀ)

51. ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਟਾਈਗਰ ਲੈਂਡ ਟੈਨਿਅਰ ਡਾਇਨਾਮਿਕਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:

"6. ਟਾਈਗਰ ਲੈਂਡ ਟੈਨਯੂਰ ਡਾਇਨਾਮਿਕਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

6.1 ਚੀਤਾ ਇੱਕ ਖੇਤਰੀ ਜਾਨਵਰ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਜਾਣਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਪੁਰਸ਼ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਅੰਸ਼ਕ ਓਵਰਲੈਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਓਵਰਲੈਪ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਘਾਤਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਲੜਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ।ਕਈ ਮਾਦਾ ਖੇਤਰ ਇੱਕ ਨਰ ਬਾਘ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਓਵਰਲੈਪਿੰਗ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਟਾਈਗਰ ਲੈਂਡ ਟੈਨਯੂਮ ਡਾਇਨਾਮਿਕਸ ਇੱਕ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰੋਤ ਆਬਾਦੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨੇੜਲੇ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਬਾਲਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੁੱਢੇ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। (ਪਲੇਟ 2).

6.2 ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਉਪਲਬਧ ਖੋਜ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਜਨਨ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਆਬਾਦੀ, ਜੋ ਕਿ 80-100 ਬਾਘਾਂ (ਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਆਸ ਪਾਸ) ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਵਹਾਰਕ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਨੂੰ 800-1000 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। (ਅਨੁਬੰਧ ਵੇਖੋ I). ਬਾਘ ਇੱਕ "ਛਤਰੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀ" ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਹ ਹੋਰ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ (ਸਹਿ-ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਸ਼ਿਕਾਰ) ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਵਿਵਹਾਰਕ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਖੇਤਰ/ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਵਿਵਹਾਰਕਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਜੰਗਲ ਸੰਪਰਕ ਵਾਲੇ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਟਾਈਗਰ ਡਾਇਨਾਮਿਕਸ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਉਪ ਬਾਲਗਾਂ, ਨੌਜਵਾਨ ਬਾਲਗਾਂ, ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੇ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨ ਬਾਲਗ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਆਬਾਦੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

6.3 ਬਫਰ ਖੇਤਰ, ਬਾਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਉੱਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਦਬਾਅ ਦੇ "ਸਦਮੇ" ਨੂੰ ਜਜ਼ਬ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਫਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਕਮੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਰੋਤ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

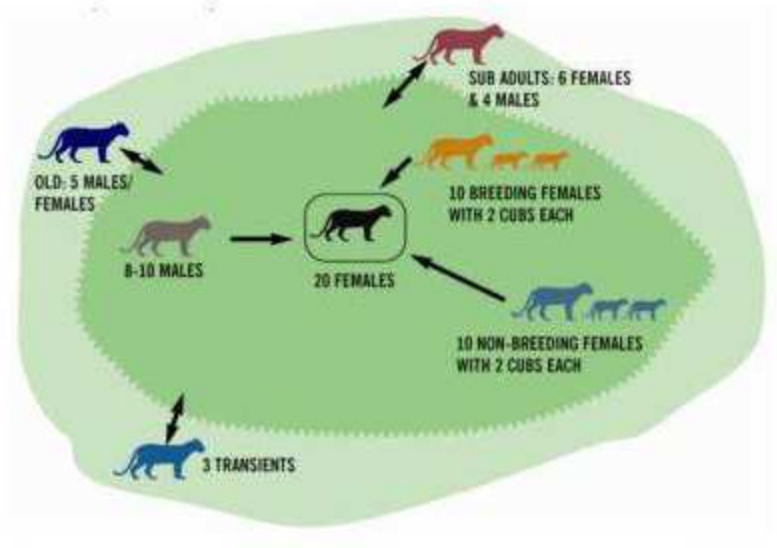

ਪਲੇਟ 2: ਟਾਈਗਰ ਲੈਂਡ ਟੈਨਰ ਡਾਇਨਾਮਿਕਸ। ਇੱਕ ਵਿਵਹਾਰਕ ਆਬਾਦੀ (80-100 ਬਾਘਾਂ) ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਜਨਨ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ 800-1000 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

52. ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ

"8. ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ

8.1 ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਇਨਸੁਲਰਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਦੇ ਜੋਖਮ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਘੱਟ ਮੌਕੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਵਿੱਚ ਜੀਨ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਟਾਪੂ ਜੀਵ-ਭੂਗੋਲ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਸਿਧਾਂਤ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਾਰਨ ਵੱਡੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਖੇਤਰਾਂ ਜਾਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਛੋਟੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਜਿਹੇ ਜੁੜਨ ਵਾਲੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਲਈ ਪਨਾਹ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਸਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੂਲ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਜਨਨ ਅਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਕੇ ਛੋਟੇ "ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੁਦਰਤੀ

ਨਦੀਆਂ ਜਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਰੇਖਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਲਈ ਹੱਦਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਨੁੱਖੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ (ਰਾਜਮਾਰਗਾਂ, ਨਹਿਰਾਂ, ਉਦਯੋਗਾਂ, ਸੜਕਾਂ, ਰੇਲਵੇ ਟਰੈਕਾਂ, ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ) ਦੇ ਕਾਰਨ ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੈ।

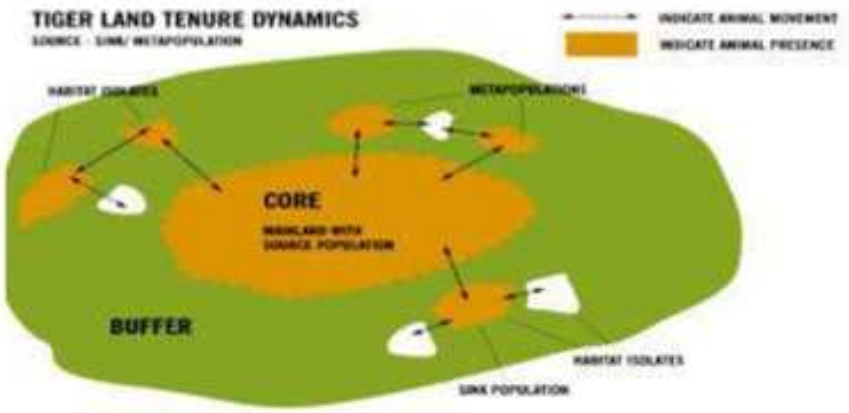

ਪਲੇਟ 3: ਟਾਈਗਰ ਲੈਂਡ ਟੈਨਰ ਡਾਇਨਾਮਿਕਸ

8.2 "ਸਰੋਤ" ਆਬਾਦੀ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਵਾਧੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੰਭਾਵੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, "ਸਿੰਕ" ਉਹ ਆਬਾਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੌਤਾਂ ਜਨਮ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਤ ਪ੍ਰਵਾਹ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

8.3 ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੇਂ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਪੈਚ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ (ਸਥਾਨਕ ਆਬਾਦੀ) ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੜਬੜੀ ਦੇ ਕਾਰਕਾਂ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ, ਸਥਾਨਕ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਪੈਚਾਂ ਨੂੰ "ਖੇਤਰੀ ਆਬਾਦੀ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਦੋਲਨ ਦੁਆਰਾ ਨਵੇਂ ਜੀਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਉਪ-ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਇਸ ਆਮ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ "ਮੈਟਾ ਆਬਾਦੀ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟਾਈਗਰ ਲੈਂਡ ਟੈਨਯੂਅਰ ਡਾਇਨਾਮਿਕਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਕੋਰਬਫਰ ਖੇਤਰ ਮੈਟਾ ਆਬਾਦੀ ਮਾਡਲ ਦੇ "ਟਾਪੂ-ਮੁੱਖ ਭੂਮੀ" ਜਾਂ "ਕੋਰਸੈਟੇਲਾਈਟ" ਰੂਪ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ। ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦਾ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਕਾਰ ਅਤੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਆਬਾਦੀਆਂ ਲਈ ਬਸਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਅਟੁੱਟ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਇਨਪੁਟਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਅਲੋਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਪੈਚ ਸਥਾਨਕ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਇੱਕ ਮੈਟਾ ਜਨਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈਃ

(ਏ) ਘੱਟ ਰਹੀ ਸਥਾਨਕ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ

(ਬੀ) ਪੁਨਰ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰ-ਬਸਤੀਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ

(ਸੀ) ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਬਾਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਪੈਚਾਂ (ਪੌੜੀਆਂ) ਰਾਹੀਂ ਨਵੇਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਸਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ। (ਪਲੇਟ 4).

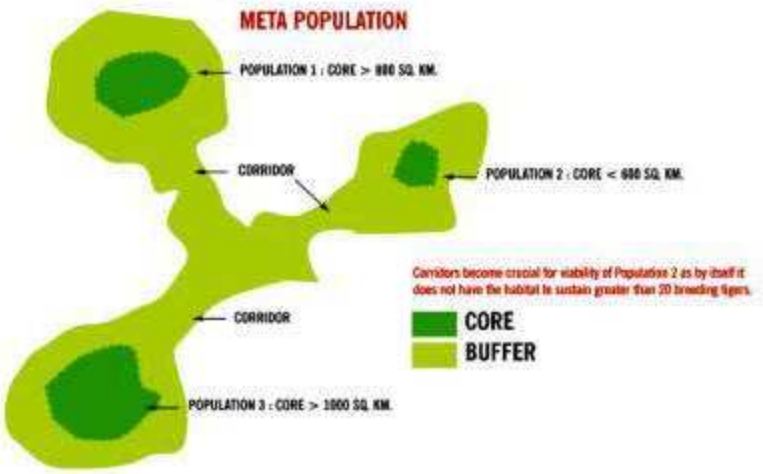

ਪਲੇਟ 4: ਮੈਟਾ ਜਨਸੰਖਿਆ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ। ਜਨਸੰਖਿਆ 2 ਦੀ ਵਿਵਹਾਰਕਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਗਲਿਆਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ 20 ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਜਨਨ ਵਾਲੇ ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

53. ਸਾਲ 2012 ਵਿੱਚ, ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਨੇ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਅਤੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਕੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਸੰਭਾਲ਼ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਟਾਈਗਰ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ ਮਿਆਰਾਂ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।ਗਜ਼ਟ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਮਿਤੀ 15 ਅਕਤੂਬਰ 2012 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "2012 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)

54.2012 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 16.2 ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ

"16.2. ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ (ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ) (ਨਵੇਂ ਸਿਵਲ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਆਵਰਤੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਲਈ ਆਵਰਤੀ)

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨਗੀਆਂ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ)।

(i) ਸਿਵਲ ਕੰਮ (ਸਟਾਫ ਕੁਆਰਟਰ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਹੋਸਟਲ, ਦਫਤਰ ਸੁਧਾਰ, ਗਸ਼ਤ ਕੈਂਪ, ਹਾਊਸ ਕੀਪਿੰਗ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਅਜਾਇਬ ਘਰ, ਪੁਲੀਆਂ)

(ii) ਸੜਕ ਨੈੱਟਵਰਕ ਦਾ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ, ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਨਵੀਨੀਕਰਨ।
(iii) ਵਾਇਰਲੈੱਸ ਟਾਵਰ ਦਾ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ।
(iv) ਫਾਇਰ ਵਾਚ ਟਾਵਰ ਦਾ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ।
(v) ਪੁਲਾਂ, ਡੈਮਾਂ, ਐਨੀਕਟਾਂ ਦਾ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ।
(vi) ਰੱਖ-ਰਖਾਅ, ਫਾਇਰ ਲਾਈਨਾਂ ਅਤੇ ਫਾਇਰਬ੍ਰੇਕਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ।
(vii) ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤਲਾਬਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ।
(viii) ਵਾਹਨਾਂ (ਜਿਪਸੀ, ਜੀਪ, ਟਰੱਕ, ਟਰੈਕਟਰ ਆਦਿ) ਦੀ ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ।)
(ix) ਨਿਵਾਸ ਸੁਧਾਰ ਕਾਰਜ।
(x) ਹਾਰਡਵੇਅਰ, ਸਾਫਟਵੇਅਰ/ਭੂਗੋਲਿਕ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਖਰੀਦ (ਜੀ.ਆਈ.ਐਸ).
(xi) ਕੰਪਾਸ, ਰੇਂਜ ਫਾਈਂਡਰ, ਗਲੋਬਲ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨਿੰਗ ਸਿਸਟਮ (ਜੀ. ਪੀ. ਐੱਸ.) ਕੈਮਰਾ ਟ੍ਰੈਪ ਦੀ ਖਰੀਦ।
(xii) ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲਈ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ।
(xiii) ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲਈ ਨਕਸ਼ਾ ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸਹੂਲਤ।
(xiv) ਟਾਈਗਰਜ਼ ਇੰਟੈਂਸਿਵ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਐਂਡ ਈਕੋਲਾਜੀਕਲ ਸਟੇਟਸ (ਐੱਮ-ਸਟ੍ਰਿਪਸ) ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਨਿਗਰਾਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ।
(xv) ਈ-ਨਿਗਰਾਨੀ "।
55. 2012 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 16.21 ਬਫਰ ਅਤੇ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ, ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ

"16.21 ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, 'ਬਫਰ ਅਤੇ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਦੇ ਏਜੰਡੇ' ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਿੱਸੇ ਅਧੀਨ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੇਂਦਰ, ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਜਿਹੇ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ (ਨਿਰਮਾਣ-ਗੈਰ-ਆਵਰਤੀ; ਰੱਖ-ਰਖਾਅ-ਆਵਰਤੀ)

ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਟਾਈਗਰ ਦੇਖਣ ਲਮੁੱਖ/ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ
ਟਾਈਗਰ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਆਮਦ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਨਤਕ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਬਫਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਬੰਧਤ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ (ਪੀ. ਆਰ.) ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

56. ਸਾਲ 2016 ਵਿੱਚ, ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਨੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "2016 ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ 2012 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਬਾਰੇ ਆਦਰਸ਼ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਟੀ. ਸੀ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਈਕੋ-ਟੂਰਿਜ਼ਮ ਬਾਰੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਔਸਤ ਫੇਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ, ਜੇ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ 100% ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਐਨਟੀਸੀਏ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

57. 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਚਿੜੀਆਘਰ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬਾਘ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੰਗਲੀ ਬਾਘ ਜੋ ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਉਸੇ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਤੋਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, (ਏ) ਜ਼ਖਮੀ ਬਾਘ (ਢੁਕਵੇਂ ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) (ਬੀ) ਟਕਰਾਅ ਵਾਲੇ ਬਾਘ; ਅਤੇ (ਸੀ) ਅਨਾਥ ਬਾਘ ਦੇ ਬੱਚੇ ਜੋ ਦੁਬਾਰਾ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਖਮੀ ਜਾਂ ਅਸਮਰੱਥ ਬਾਘ ਨੂੰ ਸਫਾਰੀ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਬਰਾਮਦ/ਇਲਾਜ ਕੀਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਐਨਟੀਸੀਏ. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਨੀਤੀ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਹਤਮੰਦ ਜੰਗਲੀ ਬਾਘ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰ ਜੰਗਲੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

58. 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 10 ਅੱਗੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ (ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਰੱਖ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ)/ਪੈਰੀਫਿਰਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ' ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ., ਸੀ. ਜ਼ੈੱਡ. ਏ., ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਇੱਕ ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰ ਟਾਈਗਰ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨੀ/ਵਿਗਿਆਨੀ/ਸੰਭਾਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਵਾਰਡਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਇੱਕ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਰਗਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਟਾਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਫਾਰੀ ਪਾਰਕ ਦਾ ਖੇਤਰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਵੱਡਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਹਾਲਾਂਕਿ, ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦਾ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਖੇਤਰ 40 ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਫਾਰੀ ਲਈ ਟੌਪੋਗ੍ਰਾਫੀ ਉੱਚੀਆਂ ਢਲਾਣਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉੱਚੀ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਕਾਸ ਵਾਲੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਫਾਰੀ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਬਨਸਪਤੀ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਨਸਪਤੀ ਦੀ ਘਣਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ ਪਨਾਹ ਅਤੇ ਨਿਕਾਸੀ ਖੇਤਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚਾ ਸਫਾਰੀ ਖੇਤਰ ਇੱਕ ਢੁਕਵੀਂ ਪੈਰੀਫਿਰਲ ਚੇਨ ਲਿੰਕ ਵਾੜ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਘਾਂ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਚੇਨ ਲਿੰਕ ਵਾੜ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 5 ਮੀਟਰ ਦੀ ਉਚਾਈ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ' ਤੇ ਸੀ. ਜ਼ੈੱਡ. ਏ. ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੁਕੂਲ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ-ਓਵਰਹੈਂਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਵਾੜ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਲਗਭਗ 5 ਮੀਟਰ ਚੌੜਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ (ਪੱਟੀ) ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 5 ਮੀਟਰ ਦੀ ਉਚਾਈ ਦੇ ਇੱਕ ਵਾਚ ਟਾਵਰ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਇਹ 'ਵਿਜ਼ਟਰ ਸੈਂਟਰਾਂ' 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸੈਲਾਨੀ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖੀ ਵਾਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਸਿਰਫ ਸੋਲਰ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਬੈਟਰੀ ਪਾਵਰ ਨਾਲ ਚੱਲਦੇ ਹਨ। ਸੜਕਾਂ ਦਾ ਖਾਕਾ, ਦਿਨ ਦੇ ਉਹ ਘੰਟੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਪਕਰਣ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਵੈਟਰਨਰੀ ਦੇਖਭਾਲ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਈ ਹੋਰ ਵੇਰਵੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਫਾਰੀ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਰੰਬਾਰਤਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲਿਜਾਣ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 10 ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।

59. 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਸਟਰ ਪਲਾਨ ਦੇ ਨੁਸਖ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਸੀਜ਼ੈਡਏ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਕਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਟੀ. ਸੀ. ਪੀ. ਦੇ ਨੁਸਖ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਲਈ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

60. ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਨੇ 2019 ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵੇਰਵੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਧਾਰਾ 9 ਬਾਰੇ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ

"9. ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੇਂਦਰੀ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਅਥਾਰਟੀ (ਸੀਜ਼ੈਡਏ) ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, 1972 ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਆਈ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ।

61. ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਨੇ ਅਨਾਥ, ਲਾਵਾਰਿਸ ਹੋਏ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ/ਜ਼ਖਮੀ ਬਾਘਾਂ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਐੱਸ. ਓ. ਪੀ". ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਟੈਂਡਰਡ ਓਪਰੇਟਿੰਗ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਐੱਸਓਪੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਅਨਾਥ/ਛੱਡੇ ਗਏ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ/ਜ਼ਖਮੀ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਹਨ। ਇਹ ਟਾਈਗਰਸ ਦੇ ਕੈਮਰਾ ਟ੍ਰੈਪ ਫੋਟੋਆਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭੰਡਾਰ ਨਾਲ ਕੈਮਰਾ ਟ੍ਰੈਪ ਫੋਟੋਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਕੇ ਟਾਈਗਰਸ/ਬੱਚਿਆਂ/ਪੁਰਾਣੇ/ਜ਼ਖਮੀ/ਬਿਮਾਰ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂਆਂ/ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸੱਟ/ਘਾਤਕ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਘਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਵੇ।

62. ਉਕਤ ਐੱਸ. ਓ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਜੰਗਲੀ/ਪੁਨਰ-ਜੰਗਲੀ ਲਈ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲੀ ਵਿੱਚ ਛੱਡਣ ਲਈ ਸੀਟੂ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ ਸੀਟੂ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ 'ਪਾਵਲੋਵੀਅਨ' ਕੰਡੀਸ਼ਨਿੰਗ ਤੋਂ ਬਚਣ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਘ ਦੇ ਘੇਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਨ ਸੀਟੂ ਘੇਰੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਤਲ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣ ਦੀ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਬਾਘ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਇਨ ਸੀਟੂ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਕੋਲ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 50 ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸਫਲ ਮਾਰਨ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸਫਲ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੇਡੀਓ ਕਾਲਰਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਉਸੇ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ, ਉਤਪਾਦਕ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਲਈ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਨਵੇਂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਬਸਤੀਆਂ। ਐੱਸਓਪੀ ਜੰਗਲੀ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ 'ਹਾਰਡ' ਰਿਹਾਈ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

63. ਐਸ. ਓ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰ/ਜ਼ਖਮੀ/ਪੁਰਾਣੇ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਦੀ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਐੱਸ. ਓ. ਪੀ. ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਸਿਰਫ

ਅਤਿਅੰਤ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਬੁੱਢਾ/ਜ਼ਖਮੀ ਬਾਘ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖੀ ਇੰਟਰਫੇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਸ਼ੂ/ਮਨੁੱਖੀ ਲੁੱਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਅਜਿਹੇ ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਚਿੜੀਆਘਰ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

64. ਐੱਸਓਪੀ ਵਿੱਚ, ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ, ਪਿੰਜਰੇ/ਆਵਾਜਾਈ ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹਨ; ਸੀਟੂ ਘੇਰੇ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵੇਰਵੇ; ਛੱਡੇ ਗਏ/ਅਨਾਥ ਨਵਜੰਮੇ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਲਈ ਹਾਊਸਕੀਪਿੰਗ ਦੇ ਵੇਰਵੇ; ਅਤੇ ਫੀਲਡ ਸਟਾਫ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ।
65. ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੈ ਕਿ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰਾਲੇ, ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਣ ਵਿਭਾਗ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 7 ਦਸੰਬਰ 1988 ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਤਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲਾਤ ਨੀਤੀ, 1988 ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਕਤ ਨੀਤੀ ਦਾ ਪੈਰਾ 4.5 'ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰੱਖਿਆ' ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ
"4.5 ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰੱਖਿਆ

ਜੰਗਲਾਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਨਕਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ ਕੀਤੇ ਉਪ-ਭਾਗਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਜੈਨੇਟਿਕ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਜੋੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ "ਗਲਿਆਰੇ" ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ' ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
66. ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ, 2017-2031 ਵੀ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਕਲਪ' ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਸਬੰਧਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈਃ

"ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ
ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਪੱਧਰ ਦੀ ਪਹੁੰਚ

1. ਇਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ (ਪੀ. ਏ.) ਤੋਂ ਪਰੇ ਵੱਡੇ ਲੈਂਡਸਕੇਪਾਂ ਤੱਕ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਨੂੰ 'ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਮੌਜੂਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਛੋਟੇ ਨੈਸਟਡ ਸਥਾਨਿਕ ਸਕੇਲਾਂ 'ਤੇ ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਖੇਤਰੀ ਜੰਗਲਾਤ ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੱਡੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿਹਾਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸਥਾਨਿਕ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਸੰਭਾਲ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ।

2. ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਮੈਟਾਪੋਪੁਲੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੈਨੇਟਿਕ ਐਕਸਚੇਂਜ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XXX XXX XXX

6. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ, ਸਥਾਨਕ ਭੂਮੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਅਤੇ ਭੂਮੀ ਵਰਤੋਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ, ਈਕੋਸਿਸਟਮ-ਇੰਟਰਫੇਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਾਤ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਪਸੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲਈ ਇੱਕ ਮੋਜ਼ੇਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲੀ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

67. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਪ੍ਰਬੰਧਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਛੋਟੇ ਨੈਸਟਡ ਸਥਾਨਿਕ ਪੈਮਾਨਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਜੰਗਲਾਤ ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੱਡੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸਥਾਨਿਕ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਸੰਭਾਲ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸੰਭਾਲ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ, ਸਥਾਨਕ ਭੂਮੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਅਤੇ ਭੂਮੀ ਵਰਤੋਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ, ਈਕੋਸਿਸਟਮ-ਇੰਟਰਫੇਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਾਤ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਪਸੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲਈ ਇੱਕ ਮੋਜ਼ੇਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲੀ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

ਵੀ.ਸੰਰਚਨਾ

68. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਟੀ.ਐਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਗੋਡਵਰਮਨ ਥਿਰੂਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [2,] ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ:

"17. ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਨਿਆਂ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਮਾਨਵ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕੇਂਦਰਿਤ ਵੱਲ ਚਲੇ ਜਾਈਏ। ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ, ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਕ-ਭੁਗਤਾਨ ਸਿਧਾਂਤ, ਅੰਤਰ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮਾਨਵ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ।ਐਂਥਰੋਪੋਸੈਂਟਰੀਜ਼ਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਨੁੱਖੀ ਹਿੱਤ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਗੈਰ-ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਸਾਧਨ ਮਹੱਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਾਰਤ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਤਰਜੀਹ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਈਕੋਸੈਂਟਰੀਜ਼ਮ ਕੁਦਰਤ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਨੁੱਖ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁੱਲ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਮਨੁੱਖੀ ਹਿੱਤ ਸਵੈਚਲਿਤ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਹਿੱਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਮਨੁੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਾਤਾਵਰਣਵਾਦ ਇਸ ਲਈ ਜੀਵਨ-ਕੇਂਦਰਿਤ, ਕੁਦਰਤ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਨੁੱਖ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ 2002-2012 ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਇੰਟੀਗ੍ਰੇਟਿਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਆਵ੍ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਹੈਬੀਟੈਟਸ ਸਕੀਮ, 2009 ਈਕੋਸੈਂਟਰੀਜ਼ਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹਨ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

69. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ, ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਐਂਥਰੋਪੋਸੈਂਟਰੀਜ਼ਮ ਦੀ ਪਹੁੰਚ i.e. ਮਨੁੱਖੀ ਹਿੱਤ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਨੁੱਖੀ ਦਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਸਾਧਨ ਮੁੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ. ਕੁਦਰਤ ਕੇਂਦਰਿਤ ਜਿੱਥੇ ਮਨੁੱਖ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁੱਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਹਿੱਤ ਸਵੈਚਲਿਤ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਹਿੱਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਮਨੁੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ 2002-2012 ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਇੰਟੀਗ੍ਰੇਟਿਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਆਫ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਹੈਬੀਟੈਟਸ ਸਕੀਮ, 2009 ਈਕੋਸੈਂਟਰੀਜ਼ਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹਨ।

2 (2012) 3 ਐੱਸਸੀਆਰ 460: (2012) 3 ਐੱਸਸੀਸੀ 277:2012 ਆਈਐੱਨਐੱਸਸੀ 81

70. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫਿਰ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਇਨਵਾਇਰਨਮੈਂਟਲ ਲਾਅ, ਵਰਲਡ ਵਾਈਡ ਫੰਡ-ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ [3] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀਃ

"44. ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਸਕੀਮ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਟੀ.ਐਨ. ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਗੋਡਵਰਮਨ ਥਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [(2012) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 277] (ਜੰਗਲੀ ਮੱਝ ਕੇਸ) ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਸਕੀਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਏਸ਼ੀਆਈ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਖ਼ਤਰੇ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਰਿਕਵਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ' ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਐੱਨਡਬਲਿਊਏਪੀ, 2002-2016 ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰ ਸਕੀਮ, 2009 ਅਜਿਹੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਫਾਰ੍ਜ ਕੇਸ [ਲਾਫਾਰ੍ਜ ਉਮਿਅਮ ਮਾਈਨਿੰਗ (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (2011) 7 ਐੱਸਸੀਸੀ 338] ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਸਕੀਮ, 2009, ਐਨਡਬਲਯੂਏਪੀ, 2002-2016 ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਾਨਵ ਕੇਂਦਰਿਤ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

71. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ (ਐੱਨਡਬਲਿਊਏਪੀ) 2002-2016 ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰਡ ਸਕੀਮ, 2009 ਅਜਿਹੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

72. ਇਹ ਅੱਗੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਲਈ ਚਿੰਤਾ.

73. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 48-ਏ ਅਤੇ 51-ਏ (ਜੀ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਃ

3 [2013] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 757: (2013) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 234:2013 ਆਈ ਐਨ ਐਸ ਸੀ 254

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

"48-ਏ. ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ।ਰਾਜ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ।

* * *

51-ਏ. ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਰਤੱਵ -ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ-

***

(ਜੀ) ਜੰਗਲਾਂ, ਝੀਲਾਂ, ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਸਮੇਤ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜੀਵਤ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹਮਦਰਦੀ ਰੱਖਣਾ;

74. ਵੇਲੋਰ ਸਿਟੀਜ਼ਨਜ਼ ਵੈਲਫੇਅਰ ਫੋਰਮ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ [4] ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ:

"10. ਇਹ ਰਵਾਇਤੀ ਧਾਰਨਾ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ, ਹੁਣ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। "ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ" ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, "ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ" ਇੱਕ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1972 ਦੇ ਸਟਾਕਹੋਮ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 1987 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ "ਸਾਡਾ ਸਾਂਝਾ ਭਵਿੱਖ" ਨਾਮਕ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਨਾਰਵੇ ਦੀ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ.ਐੱਚ. ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬਰੰਟਲੈਂਡ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ "ਬਰੰਟਲੈਂਡ ਰਿਪੋਰਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਨ 1991 ਵਿੱਚ ਵਰਲਡ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਯੂਨੀਅਨ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਵਰਲਡਵਾਈਡ ਫੰਡ ਫਾਰ ਨੇਚਰ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਧਰਤੀ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ" ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜੋ ਟਿਕਾਊ ਜੀਵਨ ਲਈ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜੂਨ 1992 ਵਿੱਚ ਰੀਓ ਵਿਖੇ ਆਯੋਜਿਤ ਧਰਤੀ ਸੰਮੇਲਨ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ-ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਕਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਰੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀਆਂ ਠੋਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਉੱਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਇੱਕ ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਉੱਤੇ। ਇਹ ਸੰਮੇਲਨ ਸਨ

4 [1996] ਸਪ. 5 ਐੱਸਸੀਆਰ 241: (1996) 5 ਐੱਸਸੀਸੀ 647:1996 ਆਈਐੱਨਐੱਸਸੀ 952

ਇਸ 'ਤੇ 153 ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਗੈਰ-ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਬਿਆਨ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਅਤੇ ਏਜੰਡਾ 21, ਗਰੀਬੀ, ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਵਰਗੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਗਲੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਟਾਕਹੋਮ ਤੋਂ ਰੀਓ ਤੱਕ ਦੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ "ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ" ਨੂੰ ਗਰੀਬੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਵਹਾਰਕ ਸੰਕਲਪ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਰੰਟਲੈਂਡ ਰਿਪੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ "ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਅਜਿਹਾ ਵਿਕਾਸ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਰਤਮਾਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।" ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਨ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ "ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ" ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਦਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਬਾਕੀ ਹੈ।

* * *

16. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਤਾਜ਼ੀ ਹਵਾ, ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਮੁਕਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਸਰੋਤ ਸਾਫ਼ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਬਲੈਕਸਟੋਨ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ (ਸਰ ਵਿਲੀਅਮ ਬਲੈਕਸਟੋਨ ਦੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ) ਵਾਲੀਅਮ ਦੇ ਇੱਕ ਪੈਰੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ। III, ਚੌਥਾ ਐਡੀਸ਼ਨ. 1876 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਧਿਆਇ XIII, "ਆਫ਼ ਨਿਊਸੈਂਸ" ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈਃ

"ਨਾਲ ਹੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਸੂਰਾਂ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬੇ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਆਪਣੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਗੰਦਗੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਦਬੂ ਉਸ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਵਾ ਨੂੰ ਅਸ਼ੁੱਧ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਲਾਭ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸੱਟ ਹੈ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਗੁਆਂਢੀ ਕੋਈ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਵਪਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਇੱਕ ਟੈਨਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਟੈਲੋ-ਚੈਂਡਲਰ, ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਪਾਰ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਨਿਯਮ ਲਈ

ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈਯੋਗ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨੇੜ੍ਹਲੇ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਘੰਟੀਆਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਜਣਾ ਇੱਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

... ਹੋਰ ਸਰੀਰਕ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ; ਇਹ ਇੱਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਜਾਂ ਮੋੜ੍ਹਨਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਜਾਂ ਮਿੱਲ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; ਨਦੀ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ, ਵਪਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਇੱਕ ਰੰਗ-ਘਰ ਜਾਂ ਚੂਨੇ-ਟੋਏ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ, ਇੱਕ ਜਲਮਾਰਗ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ੍ਹਨਾ ਜਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣਾ; ਇੱਕ ਤਲਾਅ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਪਣੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ; ਇੱਕ ਨਾਲੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ; ਜਾਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਆਮ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤ ਵੱਲ ਝੁਕਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਉਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਨੇੜ੍ਹਿਓਂ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, "ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ"।

75. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਫੋਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਤਿਰੂਪਤੀ ਬਨਾਮ ਏ.ਪੀ.ਦਾ ਰਾਜ। ਅਤੇ ਹੋਰ 5, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀਃ

"84. 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਉਸ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸੰਕਟ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਮੁੱਖ ਸਵਾਲ ਜੋ ਅਕਸਰ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਜੋ ਸਿਰਫ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਜਾਂ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਆੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਮ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਤੱਤ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦੇ। ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ "ਸਾਡੇ ਸਾਂਝੇ ਭਵਿੱਖ" ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਉੱਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

5 [2006] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 419: (2006) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 549:2006 ਆਈ ਐਨ ਐਸ ਸੀ 101

ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰੋ. ਵੀਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਰਥਿਕ ਤਣਾਅ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।" ਹੁਣ ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੁਸਾਰੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬਰਾਬਰ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣ।

76. ਇੰਡੀਅਨ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਇਨਵਾਇਰੋ-ਲੀਗਲ ਐਕਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ [6] ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀਃ

"41. ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਮ ਜਨਤਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਕਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਾਲ, ਕੁਝ ਜਨ-ਪੱਖੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਨਹਿੱਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ, ਹੁਣ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਟਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ, ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰਾਜ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਦਾਲਤਾਂ, ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ।
ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ' ਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ

6 [1996] ਸਪੋਟ. 1 ਐੱਸ.ਸੀ.ਆਰ.507: (1996) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 281:1996 ਆਈ ਐਨ ਐਸ ਸੀ 543

ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ. ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਦੇਖੇ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਪਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨੇ ਪਏ ਹਨ।

77. ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਚਿੰਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵਿਕਾਸ ਜੋ ਸਿਰਫ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ, ਇਹ ਹੁਣ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬਰਾਬਰ ਜਾਣੂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰਾਜ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਪਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨੇ ਪਏ ਹਨ। ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਵੈਲਫੇਅਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ[7], ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੋਗੇਂਦਰ ਮੋਹਨ ਸੇਨਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ [8] ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉਦੈ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਵੈਲਫੇਅਰ ਟਰੱਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ[9], ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ (ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਈ, ਜੇ.) ਇੱਕ ਧਿਰ ਸੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

7 [2023] 1 ਐਸ ਸੀ ਆਰ 601: (2023) 8 ਐੱਸਸੀਸੀ 643:2023 ਐਸ ਸੀ ਆਰ 22

8 [2024] 1 ਐੱਸਸੀਆਰ 973:2024 ਐੱਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐੱਸਸੀ 36:2024 ਐਸ ਸੀ ਆਰ 30

9 [2022] 19 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 781:2022 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ. ਸੀ. 1469:2022 ਆਈ. ਐਨ. ਐਸ. ਸੀ. 465

(ਓ) ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਕਿ ਕੀ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਅਤੇ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਇੱਕੋ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

78. ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਕੀ' ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ 'ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 (39) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੇ ਚੈਪਟਰ IV ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ' ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ 'ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਨਟੀਸੀਏ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕਲਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਅਧਾਰ' ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।
79. ਅਸੀਂ ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 (39) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ 'ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। 'ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਸਾਏਗੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੋਬਾਈਲ, ਜਿੱਥੇ ਕੈਪੀਟਿਵ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਜਾਂ ਐਕਸ-ਸੀਟੂ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰਕਸ ਅਤੇ ਆਫ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਜਨਨ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੈਪੀਟਿਵ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲਾਇਸੰਸਸ਼ੁਦਾ ਡੀਲਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਚੈਪਟਰ IVਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ 'ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ' ਵੀ ਸੰਭਾਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਐਕਸ ਸੀਟੂ ਸੰਭਾਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
80. ਡਬਲਿਊ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33 (ਏ) ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਨਾਹਗਾਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਪਾਰਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਲਾਜ, ਹੋਟਲ, ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਅਤੇ ਸਫਾਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟੂਰਿਸਟ ਲਾਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ' ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਕਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਫਾਰੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਵਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਵਿੱਚ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

81. ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਇੱਕ 'ਸਫਾਰੀ' ਨੂੰ 'ਸਫਾਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਤੱਕ ਵਿਸਥਾਰ, 1996' ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ "ਸਫਾਰੀਜ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਕੈਪੀਟਿਵ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਕੁਦਰਤੀ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਕੈਨਾਈਜ਼ਡ ਵਾਹਨ ਜਾਂ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣ ਲਈ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।"

82. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਸਫਾਰੀ ਪਾਰਕਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

83. ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕਲਪਿਤ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਕਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

84. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਡਬਲਯੂਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦਾ ਚੈਪਟਰ IVਬੀ, ਜੋ ਐਨਟੀਸੀਏ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਸੋਧ ਐਕਟ, 2006 (ਨੰ. 2006 ਦਾ 39) 4 ਸਤੰਬਰ 2006 ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੈ। ਚੈਪਟਰ IVਬੀ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ 'ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ' ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ 'ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ' ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ।

85. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38-ਓ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਲਈ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਕੋਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਸੰਭਾਲ਼ ਲਈ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਟਾਈਗਰ ਲਈ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਜੀ) ਲਈ ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੋਰਡ ਫਾਰ ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਸਲਾਹ' ਤੇ।

86. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ' ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ 'ਵਜੋਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੈਕਸ਼ਨ 18 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2), ਸੈਕਸ਼ਨ 27 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) (3) ਅਤੇ (4), ਸੈਕਸ਼ਨ 30,32 ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ,' ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ 'ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਪਨਾਹਗਾਹ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

87. ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38ਐੱਕਸਏ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਨਾਹਗਾਹਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਣਗੇ, ਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ 'ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ' ਨੂੰ ਪਨਾਹਗਾਹਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

88. ਡਬਲਿਊ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਵੀ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟੀ. ਸੀ. ਪੀ. ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਬਾਘਾਂ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲਾਂ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ' ਨੂੰ ਦੋ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦੀ ਹੈ, i.e., (i) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਸੈਂਚੁਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜਾਂ ਨਾਜ਼ੁਕ ਟਾਈਗਰ ਹੈਬੀਟੈਟ ਖੇਤਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਟਾਈਗਰ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਟੁੱਟ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ (ii) ਬਫਰ ਜਾਂ ਪੈਰੀਫਿਰਲ ਖੇਤਰ, ਜਿੱਥੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟਾਈਗਰ ਹੈਬੀਟੈਟ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਘੱਟ ਡਿਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਾਘਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਫੈਲਾਅ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ, ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਸਬੰਧਤ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ।

89. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਫਰ ਜਾਂ ਪੈਰੀਫਿਰਲ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰ ਨਾਲੋਂ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਘੱਟ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਾਘਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਫੈਲਾਅ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਾਘ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਆਜੀਵਿਕਾ, ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਚਿਤ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

90. ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਣ ਨੀਤੀ, 1988 ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਨਕਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ ਕੀਤੇ ਉਪ-ਵਰਗਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਜੈਨੇਟਿਕ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ "ਗਲਿਆਰੇ" ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ' ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ 2017-31 ਵੀ ਇਸ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਾਨੂੰਨ ਕੇਂਦਰ, ਵਰਲਡ ਵਾਈਡ ਫੰਡ ਇੰਡੀਆ (ਉਪਰੋਕਤ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੀਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੁਆਦ ਹੈ।

91. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟੀ.ਐਨ. ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਗੋਡਵਰਮਨ ਥਿਰੂਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਉਪਰੋਕਤ) ਪਹੁੰਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਾਨਵ ਕੇਂਦਰਿਤ। ਪਹੁੰਚ ਕੁਦਰਤ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਨੁੱਖ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁੱਲ ਹੈ।

92. ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕਿਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ।

93. ਅਸੀਂ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪਲਾਨ, 2007 ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਤ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਲੈਂਡ ਟੈਨਯੂਅਰ ਡਾਇਨਾਮਿਕਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਕਿੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਪਲੱਬਧ ਖੋਜ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਜਨਨ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਆਬਾਦੀ, ਜੋ ਕਿ 80-100 ਬਾਘਾਂ (ਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਆਸ ਪਾਸ) ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਵਹਾਰਕ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਨੂੰ 800-1000 ਵਰਗ ਮੀਟਰ ਦੀ ਇੱਕ ਅਟੁੱਟ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਿਲੋਮੀਟਰ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਘ ਇੱਕ "ਛਤਰੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀ" ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ ਹੋਰ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ (ਸਹਿ-ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਸ਼ਿਕਾਰ) ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਵਿਵਹਾਰਕ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਖੇਤਰ/ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਵਿਵਹਾਰਕਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲਾਤ ਸੰਪਰਕ ਵਾਲੇ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਟਾਈਗਰ ਡਾਇਨਾਮਿਕਸ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਉਪ-ਬਾਲਗਾਂ, ਨੌਜਵਾਨ ਬਾਲਗਾਂ, ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨ ਬਾਲਗ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਆਬਾਦੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਬਿਰਧ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਬਾਘਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਉੱਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਦਬਾਅ ਦੇ "ਸਦਮੇ" ਨੂੰ ਜਜ਼ਬ ਕਰਦਾ ਹੈ।

94. ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਕਿ 15 ਅਕਤੂਬਰ 2012 ਨੂੰ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ "2012 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ" ਵਿੱਚ, 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀਜ਼' ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਮੁੱਖ/ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟਾਈਗਰ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਆਮਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਜਨਤਕ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਬਫਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਬੰਧਤ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ (ਪੀਆਰ) ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

95. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਲ 2016 ਵਿੱਚ ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਨੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ 2012 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਡਬਲਿਊਐੱਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38ਐੱਚ (1ਏ) ਤਹਿਤ ਨਵੇਂ ਚਿੜੀਆਘਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਸੀਜ਼ੈੱਡਏ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਾਪਦੰਡ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ, ਜੇ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ 100% ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਐਨਟੀਸੀਏ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

96. 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਚਿੜੀਆਘਰ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਘ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਬਾਘ ਜੋ ਉਸੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ (ਏ) ਜ਼ਖਮੀ ਬਾਘਾਂ (ਢੁਕਵੇਂ ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) (ਬੀ) ਟਕਰਾਅ ਵਾਲੇ ਬਾਘਾਂ; ਅਤੇ (ਸੀ) ਅਨਾਥ ਟਾਈਗਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦੁਬਾਰਾ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਖਮੀ ਜਾਂ ਅਸਮਰੱਥ ਬਾਘ ਨੂੰ ਸਫਾਰੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਬਰਾਮਦ/ਇਲਾਜ ਕੀਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚਿੜੀਆਘਰ ਨੀਤੀ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਹਤਮੰਦ ਜੰਗਲੀ ਬਾਘ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

97. 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 10 ਅੱਗੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ (ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਰੱਖ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ)/ਪੈਰੀਫਿਰਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ' ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐੱਨਟੀਸੀਏ, ਸੀਜ਼ੈੱਡਏ, ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਇੱਕ ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰ ਟਾਈਗਰ ਬਾਇਓਲੋਜਿਸਟ/ਵਿਗਿਆਨੀ/ਸੰਭਾਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਵਾਰਡਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਇੱਕ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਰਗਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਟਾਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

98. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਨੇ ਨਵੰਬਰ 2019 ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਾ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। 2019 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਧਾਰਾ 9 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਚੋਣ ਸੀਜ਼ੈਡਏ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਆਈ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

99. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ, 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀਜ਼' ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਬਾਘਾਂ (ਢੁਕਵੇਂ ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਸੰਘਰਸ਼ ਵਾਲੇ ਬਾਘਾਂ ਅਤੇ ਅਨਾਥ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਲਈ ਸੀ ਜੋ ਦੁਬਾਰਾ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਵਿੱਚ ਛੱਡਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹਨ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਅੰਤਿਮ ਅਧਿਕਾਰ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਕੋਲ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਨਾਥ, ਲਾਵਾਰਿਸ ਹੋਏ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ/ਜ਼ਖਮੀ ਬਾਘਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦੇ ਐੱਸਓਪੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਕਲਪ 2019 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ i.e. ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਚਿੜੀਆਘਰ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਸਫਾਰੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਡਬਲਿਊ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਆਈ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ. ਜ਼ੈੱਡ. ਏ. ਕੋਲ ਹੈ।

100 ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਐਨ ਟੀ ਸੀ ਏ, 2012 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ 'ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ' ਦੇ ਬਫਰ ਅਤੇ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜ਼ਖਮੀ ਬਾਘਾਂ (ਢੁਕਵੇਂ ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਸੰਘਰਸ਼ ਵਾਲੇ ਬਾਘਾਂ ਅਤੇ ਅਨਾਥ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦੁਬਾਰਾ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਵਿੱਚ ਛੱਡਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 2019 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼, ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਲੱਗ, ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਵਿੱਚ ਚਿੜੀਆਘਰਾਂ ਤੋਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੀ. ਜ਼ੈੱਡ. ਏ. ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਅਧਿਕਾਰ ਸੌਂਪਣਾ, ਡਬਲਯੂ. ਐੱਲ. ਪੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਚੈਪਟਰ IV ਬੀ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਕੰਮ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 'ਇਨ-ਸੀਟੂ' ਬਾਘ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਅੰਤਿਮ ਅਧਿਕਾਰ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੀ. ਜ਼ੈੱਡ. ਏ. ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਅਜਿਹੀਆਂ 'ਸਫਾਰੀ' ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮੁਹਾਰਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕੇ।

101. ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 33 (ਏ) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਤੇ ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਵੀ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ 4 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ (ii) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁੱਖ ਜਾਂ ਨਾਜ਼ੁਕ ਟਾਈਗਰ ਨਿਵਾਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਬਫਰ ਜਾਂ ਪੈਰੀਫਿਰਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਵੇਗੀ।

102. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇੱਕ ਟੀਸੀਪੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਘਾਂ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲਾਂ ਜਾਂ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ।

103. ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ 'ਸਫ਼ਰੀਆਂ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ 'ਸਫਾਰੀ' ਸਿਰਫ 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ 2019 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ।

(ਅ) ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

104. ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਪਖਰੋ ਵਿਖੇ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

105. 2012-13 ਤੋਂ 2021-2022 ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੋਰ ਜ਼ੋਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਟੀਸੀਪੀ 27 ਜਨਵਰੀ 2015 ਨੂੰ ਐਨਟੀਸੀਏ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਟੀ. ਸੀ. ਪੀ. ਨੂੰ ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਦੁਆਰਾ 4 ਮਾਰਚ 2015 ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

106. ਉਕਤ ਟੀਸੀਪੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 13.1.2 ਦੇ ਸੰਬੰਧਤ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ

"ਸੀਟੀਆਰ ਦੇ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ ਕਮ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ਖਮੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਾਂ ਸਮੱਸਿਆ ਵਾਲੇ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸਾਨ ਵਿਕਲਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਵੇਖਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ।

107. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟੀਸੀਪੀ ਨੇ ਇੱਕ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ-ਕਮ-ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ਖਮੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਾਂ ਸਮੱਸਿਆ ਵਾਲੇ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸਾਨ ਵਿਕਲਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

108. ਇਹ ਉਕਤ ਟੀ. ਸੀ. ਪੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ ਜੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ

"ਜੇ. ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੀ ਪੜਚੋਲਃ
ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਆਪਣੇ ਬਾਘਾਂ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਾਘ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਹ ਭਾਰੀ ਦਿਲਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੈਲਾਨੀ ਸਿਰਫ ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਾਰਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਥੀਆਂ, ਹਿਰਨਾਂ ਅਤੇ ਮਗਰਮੱਛਾਂ ਵਰਗੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਮ ਸੈਲਾਨੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਬਾਘ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦੁਆਰਾ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਆਮ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਆਖਰਕਾਰ ਵਧ ਰਹੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੇ ਬੇਲੋੜੇ ਦਬਾਅ ਤੋਂ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਏਗਾ। ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਵੱਡਾ ਮਾਲੀਆ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ ਜੋ 'ਸੀਟੀਆਰ ਦੀ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ' ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮ੍ਰਿੱਧ ਕਰੇਗੀ।

ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦੁਆਰਾ ਫੰਡਿੰਗ ਲਈ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਅਤੇ ਸੀਜ਼ੈੱਡਏ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਲੈਂਸਡਾਉਨ ਵਣ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕਰਨਾਸ਼ਰਮ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸਫਾਰੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

109. ਟੀ. ਸੀ. ਪੀ. ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਵਿੱਚ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਜ਼ੋਨ ਤੋਂ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਵੱਲ ਆਮ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਖਰਕਾਰ ਵਧ ਰਹੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੇ ਬੋਲੋੜੇ ਦਬਾਅ ਤੋਂ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਏਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਵੱਡਾ ਮਾਲੀਆ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ ਜੋ 'ਸੀਟੀਆਰ ਦੀ ਟਾਈਗਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ' ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪੰਨ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਨੇ ਲੈਂਸਡਾਉਨ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਰਨਾਸ਼ਰਮ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਲਈ ਇੱਕ ਸਥਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵੀ ਦਿੱਤਾ।

110. ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਨੇ 5 ਜੂਨ 2015 ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਪਖਰੌ' ਚ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸੀ. ਜ਼ੈੱਡ. ਏ. ਨੇ ਮਿਤੀ 12 ਫਰਵਰੀ 2019 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਲਈ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਸੀ. ਜ਼ੈੱਡ. ਏ. ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਬੰਧਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ,' ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ 'ਨੂੰ' ਅੰਸ਼ਕ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਕ ਗੈਰ-ਜੰਗਲਾਤ 'ਗਤੀਵਿਧੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜੰਗਲਾਤ ਸੰਭਾਲ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ 30 ਅਕਤੂਬਰ 2020 ਨੂੰ 15% ਖੇਤਰ ਦੀ ਜੰਗਲਾਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ 30 ਅਕਤੂਬਰ 2020 ਨੂੰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ 10 ਸਤੰਬਰ 2021 ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

111. ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 10 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ (i) ਐੱਨਟੀਸੀਏ, (ii) ਸੀਜ਼ੈੱਡਏ, (iii) ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ, (iv) ਇੱਕ ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰ ਟਾਈਗਰ ਬਾਇਓਲੋਜਿਸਟ/ਵਿਗਿਆਨੀ/ਸੰਭਾਲਕਰਤਾ, ਅਤੇ (v) ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਵਾਰਡਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਇੱਕ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

112. ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਨਟੀਸੀਏ ਅਤੇ ਸੀਜ਼ੈਡਏ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀਆਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁੱਖ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਵਾਰਡਨ ਵੀ ਸਥਾਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ

2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 10 ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ; ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਐਡ ਆਈ ਡੀ ਐਮ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ.

113. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੂਪ ਮਲਿਕ, ਆਈਐੱਫਐੱਸ, ਪੀਸੀਸੀਐੱਫ (ਐੱਚਓਐੱਫਐੱਫ) ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਅਤੇ ਡਾ. ਸਮੀਰ ਸਿਨਹਾ, ਆਈਐੱਫਐੱਸ, ਪੀਸੀਸੀਐੱਫ (ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ) ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਵਾਰਡਨ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ, ਜੋ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ' ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ 'ਦਾ 80% ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਾਘ ਹਨ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਸਫਾਰੀ' ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਲਈ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦਾ ਸਥਾਨ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਹੈ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੈਂਸਡਾਉਨ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਰਨਾਸ਼ਰਾਮ ਖੇਤਰ ਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਾਰਨ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹੈ, ਨੇ ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ ਉਕਤ ਸਾਈਟ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

114. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਲੱਖਣ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਲ 2015 ਦੇ ਟੀਸੀਪੀ ਨੇ ਖੁਦ ਨੇੜਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ-ਕਮ-ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਥਾਨ' ਤੇ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਨੂੰ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੇ ਨੇੜੇ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਵੀ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪਖਰੌ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਸਮੇਤ ਮੌਜੂਦਾ ਸਫਾਰੀ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ।

(ਏ) ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਕਟਾਈ

115. ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਟਾਈ।

116. ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਪਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਪ੍ਰਾਂਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਐਕਟ, 1935 ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 'ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਟਾਈਗਰ' ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਤੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ ਡਬਲਯੂਐਲਪੀ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੈਪਟਰ IVਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ,

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ 1,288.31 ਵਰਗ ਕਿ. ਮੀ. ਕਿਲੋਮੀਟਰ. ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 26 ਫਰਵਰੀ 2010 ਨੂੰ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੈਕਸ਼ਨ 38 ਵੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ(1). ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ 1,288.31 ਵਰਗ ਕਿ. ਮੀ. , 821.99 ਵਰਗ ਕਿ. ਮੀ. ਕਿਲੋਮੀਟਰ. ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟਾਈਗਰ ਹੈਬੀਟੈਟ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ 821.99 ਵਰਗ ਕਿ. , 520.82 ਵਰਗ ਕਿ. ਮੀ. ਕਿਲੋਮੀਟਰ. ਇਹ ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਅਤੇ 301.17 ਵਰਗ ਮੀਟਰ. ਕਿਲੋਮੀਟਰ. ਸੋਨਾਨਦੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਰੱਖ। ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਜੰਗਲ 466.32 ਵਰਗ ਕਿ. ਮੀ. ਤੱਕ ਹੈ। ਇਹ 306.90 ਵਰਗ ਕਿ. ਮੀ. ਦਾ ਇੱਕ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਕਿਲੋਮੀਟਰ. ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ 159.4 ਵਰਗ ਵਿੱਚ. ਕਿਲੋਮੀਟਰ. ਰਾਮ ਨਗਰ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ।

117. ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਜੰਗਲ ਲੈਂਸਡਾਊਨ ਫਾਰੈਸਟ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰਾਵਾਸਾਨਾ-ਸੋਨਾਨਦੀ ਗਲਿਆਰੇ ਰਾਹੀਂ ਕਾਰਬੇਟ ਅਤੇ ਰਾਜਾਜੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲਿੰਕ ਗਲਿਆਰਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

118. ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ "ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ, ਸਹਿ-ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ" ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈਃ "ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ-ਗੰਗਾ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਰੋਤ ਆਬਾਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਿਕਵਰੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਕਾਰਬੇਟ ਨੂੰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਗਲਿਆਰੇ ਇਸ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ।

XXX XXX XXX

ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉੱਚ ਅਨਗੁਲੇਟ ਬਾਇਓਮਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਇੱਕ ਉੱਚ ਟਾਈਗਰ ਘਣਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਆਂਢੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ (ਲੈਂਸਡਾਊਨ, ਤਰਾਈ ਪੱਛਮ, ਅਮਾਨਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਰਾਮਨਗਰ ਵਣ ਵਿਭਾਗ) ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਉਣ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਵਿੱਚ ਬਾਘ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ।

119. ਸਾਲ 2022 ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਰਵੇਖਣ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ' ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਚੱਕਰ ਸਾਲ 2023 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਰੇਟਿੰਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੰਡੀਅਨ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਫਾਰੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟ 2021 (ਆਈ. ਐੱਸ. ਐੱਫ. ਆਰ. 21) ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 2011 ਵਿੱਚ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਸੀ।

ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਲ 2021 ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 22 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਲੋਮੀਟਰ. ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ। ਇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ-ਚੀਤੇ ਦਾ ਟਕਰਾਅ ਵੀ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕਵਰ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਲਈ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੋਈ ਈਕੋ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਜ਼ੋਨ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ "ਈਐੱਸਜ਼ੈੱਡ") ਨੋਟੀਫਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਵਿੱਚ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ. ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

120. ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਰਾਮਨਗਰ-ਰਾਣੀਖੇਤ ਰਾਜਮਾਰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਰਿਜ਼ੋਰਟ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਟੋਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮਨਗਰ-ਰਾਣੀਖੇਤ ਰਾਜਮਾਰਗ ਹਾਥੀ ਸਮੇਤ ਕਈ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਰੁਕਾਵਟ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੜਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

121. ਰਿਪੋਰਟ ਨੰ. ਸੀਈਸੀ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ 1995 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ. 202 ਵਿੱਚ 2021 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰ. 1558 ਵਿੱਚ 2023 ਦੀ 3 ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਨੱਥੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈਃ

(i) ਬਿਨੈਕਾਰ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ 2021 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ. 8729 ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 23 ਅਗਸਤ 2021 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦੁਆਰਾ ਗਠਿਤ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ;

(ii) 2021 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ. 178 ਵਿੱਚ 27 ਅਕਤੂਬਰ 2021 ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੀਸੀਸੀਐੱਫ (ਜਨਰਲ) ਪੀਸੀਸੀਐੱਫ (ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ) ਅਤੇ ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਇਰ 9 ਨਵੰਬਰ 2021 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ;

(iii) ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਲੈਂਡਸਕੇਪ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਵਿੱਚ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰਕਨੂੰਨੀ ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਜਲ ਭੰਡਾਰਾਂ ਦੇ ਗੈਰਕਨੂੰਨੀ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰੀ ਦਫਤਰ, ਐੱਮਓਈਐੱਫ ਅਤੇ ਸੀਸੀ, ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਦੀ ਸਾਈਟ ਨਿਰੀਖਣ ਰਿਪੋਰਟ।

(iv) ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਚੀਫ਼ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਰ ਆਫ਼ ਫਾਰੈਸਟ (ਐੱਚਓਐੱਫਐੱਫ) ਦੁਆਰਾ ਗਠਿਤ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਪਿਲ ਜੋਸ਼ੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪੱਤਰ ਨੰ.948/ ਪੀ.ਓ. ਮਿਤੀ 27 ਦਸੰਬਰ 2021 ਅਤੇ 1002/ਪੀਓ ਮਿਤੀ 12 ਜਨਵਰੀ 2022.

(v) ਪਖਰੌ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਬਾਰੇ ਮਿਤੀ 20 ਅਕਤੂਬਰ 2022 ਦੀ ਐੱਫਐੱਸਆਈ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ।

122. ਉਪਰੋਕਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ/ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੀਈਸੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਖਰੌ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਈ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਏ. ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ

ਓ) ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ/ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੜਕ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਅਤੇ ਪੁਲਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੁਆਰਾ 1.2 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 'ਤੇ ਕੰਡੀ ਰੋਡ ਦਾ ਸੁਧਾਰ.
ਬੀ) ਫੌਰੈਸਟ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ (ਐੱਫ. ਆਰ. ਐੱਚ.) ਕੰਪਲੈਕਸ, ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ 4 ਕਮਰਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਚਾਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ।
ਸੀ) ਜੰਗਲਾਤ ਆਰਾਮ ਘਰ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਮੋਰਘੱਟੀ ਵਿਖੇ 4 ਕਮਰਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਚਾਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ।
ਡੀ) ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਖਰੌ ਐੱਫਆਰਐੱਚ ਅਤੇ ਮੋਰਘੱਟੀ ਐੱਫਆਰਐੱਚ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਜਲ ਭੰਡਾਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ

ਈ) ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪਾਲੀਅਨ ਰੇਂਜ, ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕੁਗੱਡਾ ਵਣ ਕੈਂਪ ਦੇ ਬਾਹਰ ਚਾਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਮੋਰਘੱਟੀ ਅਤੇ ਪਖਰੌ, ਐੱਫ. ਆਰ. ਐੱਚ. ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਮਾਨ ਸਨ।

ਐੱਫ) ਲੈਂਸਡਾਉਨ ਜੰਗਲਾਤ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਨੇਹ ਜੰਗਲਾਤ ਆਰਾਮ ਘਰ ਦੇ ਡੀਐਫਓ, ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਦੁਆਰਾ ਸੀਸੀਐਫ, ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਤੀ 15.09.2021 ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰਮਾਣ.
ਜੀ) ਸਨੇਹ ਅਤੇ ਪਖਰੌ ਦਰਮਿਆਨ ਭੂਮੀਗਤ 11 ਕੇ. ਵੀ. ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਵਿਛਾਉਣਾ।

ਉਪਰੋਕਤ (ਏ) ਤੋਂ (ਜੀ) ਤੱਕ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਕੰਮ

ਸਿਰਫ਼ ਡੀ. ਐੱਫ. ਓ, ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਡੀ. ਐੱਫ. ਓ. ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬੀ. ਪਖਰੌ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਵਿੱਚ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ

ਓ) ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ 163 ਦੀ ਥਾਂ' ਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 6053 ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਟਾਈ ਨੂੰ ਐੱਮਓਈਐੱਫ ਐਂਡ ਸੀਸੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਐੱਫਸੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਕੱਟਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।
ਅ) ਪਖਰੌ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ ਐੱਫਸੀ ਐਕਟ 1980 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੜ੍ਹਾਅ ॥ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਚਿੜੀਆਘਰ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਲੇਆਉਟ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਸੀ) ਬਾਂਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੰਕਰੀਟ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਐੱਮਓਈਐੱਫ ਐਂਡ ਸੀਸੀ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।
ਡੀ) ਵਾਧੂ ਸਿਵਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੁਮਾਨ 26.81 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 102.11 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

123. ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਮਾਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਉਸਾਰੀਆਂ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।
124. ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੀਈਸੀ ਨੂੰ ਕੁਗਡਾ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ "ਏ" ਵਿਖੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਾਰੇ ਸਿਵਲ ਢਾਂਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਇਮਾਰਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਢਾਹਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਬਦਲਵੀਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਜੰਗਲਾਤ ਸਟਾਫ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਕੈਂਪਿੰਗ ਸਥਾਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਖਰੌ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਸਾਈਟ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

125. ਸਾਈਟ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਸੀਈਸੀ ਨੂੰ ਉਹ ਸਥਾਨ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਇਮਾਰਤਾਂ ਸਨ ਪਰ ਸੀਈਸੀ ਦੇ ਸਾਈਟ ਦੇ ਦੌਰੇ ਵੇਲੇ ਇਹ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, 'ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਟਾਈਗਰ' ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

126. ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡੀਐਫਓ, ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਤਾਇਨਾਤੀ ਦੌਰਾਨ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੀ. ਸੀ. ਸੀ. ਐੱਫ. ਅਤੇ ਐੱਚ. ਓ. ਐੱਫ. ਐੱਫ. ਅਤੇ ਡੀ. ਆਈ. ਜੀ. ਪੁਲਿਸ, ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਖਰੌ ਰੇਂਜ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਰੇਂਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਦੇ ਡੀ. ਐੱਫ. ਓ. ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਾਜਾਜੀ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਡੀ. ਐੱਫ. ਓ. ਸਨ। ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਾਜਾਜੀ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

127. ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਡੀਐਫਓ, ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਸੀਈਸੀ ਦੇ ਸਾਈਟ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਐਨਟੀਸੀਏ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ/ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਿ ਡੀ. ਐੱਫ. ਓ., ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਣਜਾਣ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

128. ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਇੱਕ ਰਾਏ ਬਣਾਈ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬੇਪਰਵਾਹ ਰਵੱਈਏ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਬੌਸਾਂ ਦਾ ਮੌਨ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ।

129. ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਜੰਗਲਾਤ ਆਰਾਮ ਘਰ ਕੈਂਪਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਜੰਗਲਾਤ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਹੋਣੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੇ। ਉਹ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਲਈ ਚਾਰ ਸਥਾਨਾਂ (64 ਕਮਰਿਆਂ) 'ਤੇ 16 ਕਮਰਿਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਸੀਈਸੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

130 ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਖਰੌ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜੰਗਲਾਤ (ਸੰਭਾਲ) ਐਕਟ, 1980 ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਮਓਈਐਫ ਐਂਡ ਸੀਸੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ 3,620 ਦਰੱਖਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 163 ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

106.16 ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿੱਚੋਂ 16 ਹੈਕਟੇਅਰ ਨੂੰ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ 20 ਅਕਤੂਬਰ 2022 ਦੀ ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਆਈ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਖਰੌ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਸਾਈਟ 'ਤੇ ਕੁੱਲ 2,651 ਦਰੱਖਤ ਕੱਟੇ ਗਏ ਹਨ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪਖਰੌ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸੈਲਾਨੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਜਲ ਭੰਡਾਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਲਗਭਗ 534 ਹੋਰ ਦਰੱਖਤ ਕੱਟੇ ਗਏ ਹਨ।

131. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਆਈ. ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਉੱਤੇ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਡਕਰਨੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ।

132. ਸੀਈਸੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅੱਗੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਰਾਏ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਨਯੋਗ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਸਨ ਜੋ ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਆਰਕੀਟੈਕਟ ਸਨ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇਸਦੇ ਕਾਰਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

(i)19 ਸਤੰਬਰ, 2019 ਦੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਚੌਕਸੀ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ 18 ਸਤੰਬਰ, 2019 ਅਤੇ 21 ਸਤੰਬਰ, 2019 ਦੇ ਪੱਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੀ. ਸੀ. ਸੀ. ਐੱਫ. ਅਤੇ ਐੱਚ. ਓ. ਐੱਫ. ਐੱਫ. ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਹੁਦੇ' ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(ii) ਭਾਵੇਂ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਨੂੰ ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਬੋਰਡ (ਸੀ. ਐਸ. ਬੀ.) ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਪੀ. ਸੀ. ਸੀ. ਐਫ. ਅਤੇ ਐਚ. ਓ. ਐਫ. ਐਫ. ਅਤੇ ਰਾਜ ਚੌਕਸੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ, ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਣਯੋਗ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਲੜੀਵਾਰ ਨੰ. 11 ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਅਤੇ ਤਾਇਨਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਸੰਮਿਲਨ 26 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਫਾਈਲ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਮਾਨਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(iii) ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਕੱਤਰ (ਜੰਗਲਾਤ) ਨੇ 27 ਅਕਤੂਬਰ 2021 ਨੂੰ ਐੱਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀਆਂ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਣਯੋਗ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਕੱਤਰ (ਜੰਗਲਾਤ) ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਲੈਂਸਡਾਊਨ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਤਾਇਨਾਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ।

(iv) ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਣਯੋਗ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਨਵੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਕੱਤਰ (ਜੰਗਲਾਤ) ਦੇ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ, ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਣਯੋਗ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਡੀ. ਐੱਫ. ਓ. ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਡੀ. ਐੱਫ. ਓ. ਕਾਲਾਗੜ੍ਹ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਡੀ. ਐੱਫ. ਓ. ਲੈਂਸਡਾਊਨ ਵਣ ਵਿਭਾਗ, ਲੈਂਸਡਾਊਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

(v) ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸ਼੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਦੀ ਤਾਇਨਾਤੀ ਦੀ 24 ਨਵੰਬਰ 2021 ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਐੱਚਓਐੱਫ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਦੀ ਤਾਇਨਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਸਿੱਧੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੋਲ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਫਾਈਲ ਉੱਤੇ ਨੋਟਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ।

(vi) ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ, ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਣਯੋਗ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਲੜੀ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਲੈਂਸਡਾਊਨ ਟੈਰੀਟੋਰੀਅਲ ਫਾਰੈਸਟ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। 16 ਤਬਾਦਲੇ ਅਤੇ ਪੋਸਟਿੰਗ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਦੁਬਾਰਾ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਸੀ. ਐੱਸ. ਬੀ. ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(vii) ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਡੀ. ਐੱਫ. ਓ. ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(ਡੀ) 'ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ' ਸਿਧਾਂਤ

133. ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ 'ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਗਏ ਸਨ।

134. ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ 'ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ' ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਐਮ.ਸੀ.ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਿਤਾ ਬਨਾਮ ਕਮਲ ਨਾਥ ਅਤੇ ਹੋਰ10. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਇਸ ਮੁੱਦੇ' ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੇਖਾਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ 'ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ' ਸਿਧਾਂਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈਃ

10 [1996] ਸਪੋਟ. 10 ਐੱਸਸੀਆਰ 12: (1997) 1 ਐੱਸਸੀਸੀ 388:1996 ਆਈਐੱਨਐੱਸਸੀ 1482

"23. ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਕਿ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਸਾਰ ਡੇਵਿਡ ਬੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੰਟਰ (ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ) ਇੱਕ ਲੇਖ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਪਰਿਪੇਖਃ ਹਾਰਵਰਡ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਾਨੂੰਨ ਸਮੀਖਿਆ, ਵਾਲੀਅਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖੋਂ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਲ. 12.1988, ਪੰਨਾ 311 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈਃ

"ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਸਿਰਫ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰਫ ਇੰਨੀ ਮਨੁੱਖੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਬਕ 1970 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਤੇਲ ਸੰਕਟ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਡਰ ਕਾਰਨ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਓਜ਼ੋਨ ਪਰਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਗਿਰਾਵਟ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਸਾਡੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਗੁੰਝਲਦਾਰ, ਅਣਹੋਣੀ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਸੀਮਤਤਾ, ਜਦੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਉੱਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸੀਮਤ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ।

'ਮਨੁੱਖੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਰੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਾਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਮੁੱਲ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹਨ। ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ' ਤੇ ਦੇਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਅਟੱਲ ਰੁਕਾਵਟਾਂ। ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਖਪਤ ਕਾਰਨ ਉਪ-ਉਤਪਾਦ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਹੈ। ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਸਿਰਫ ਅਟੱਲ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਜਾਂ ਛੁਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਾਰਬਰਾ ਵਾਰਡ ਨੇ ਇਸ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੀਵੰਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

ਅਸੀਂ ਨੈਤਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਅੱਜ ਆਦਰ, ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਡੀ. ਐੱਨ. ਏ. ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਗੋਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਫਾਈਟੋਪਲੰਕਟਨ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਸਾਡੇ ਗ੍ਰਹਿ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ "ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਚੁਣਦੇ ਹਾਂ"।

ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਘੱਟ ਹੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ, ਅਸੀਂ ਜਾਇਦਾਦ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਹਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਲਚਕੀਲਾ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਜੇ ਵੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਲਚਕੀਲੇਪਣ ਦੀ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤ-ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਝੀਲਾਂ ਅਤੇ ਰਿਪੇਰੀਅਨ ਜੰਗਲ-ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਉੱਤੇ ਭਾਰੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੁਣ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਲਈ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮੁੱਲ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਬਲਕਿ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।

ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ, ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਾਂਗ, ਸਾਡੇ ਆਚਰਣ ਅਤੇ ਚੋਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਫ਼ਿਏਟ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਸਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਥੋਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

24. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੋਮਨ ਸਾਮਰਾਜ ਨੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ "ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸੰਪਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਰਿਆਵਾਂ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢੇ, ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਹਵਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਟਰੱਸਟੀਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। "ਵਾਤਾਵਰਣ" ਬਾਰੇ ਸਾਡੀ ਸਮਕਾਲੀ ਚਿੰਤਾ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਕਲਪਿਕ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਰੋਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਸਰੋਤ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਹਰੇਕ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਮਾਲਕੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਸੀਮਤ ਸੀ, ਕ੍ਰਾਊਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੇਵੀਗੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਸਰੋਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਕ੍ਰਾਊਨ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੋਸਫ ਐਲ. ਸੈਕਸ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ-ਮਾਡਰਨ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸਮਰਥਕ-ਇੱਕ ਵਿਦਵਤਾਪੂਰਨ ਲੇਖ ਵਿੱਚ "ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤਃ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਿਆਂਇਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ", ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਕਾਨੂੰਨ ਸਮੀਖਿਆ, ਵਾਲੀਅਮ. 68, ਭਾਗ 1 ਪੰਨਾ 473, ਨੇ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈਃ

"ਆਧੁਨਿਕ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਰੋਤ ਇੱਕ ਸੰਕਲਪ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਰੋਮਨ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ-ਨਦੀਆਂ, ਸਮੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢੇ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ। ਉਸ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਦੋ ਨੁਕਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਕੁਝ ਹਿੱਤਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨੇਵੀਗੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਫਿਸ਼ਿੰਗ, ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ; ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਆਮ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਦੂਜਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਆਮ ਜਾਇਦਾਦਾਂ-ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢੇ, ਰਾਜਮਾਰਗਾਂ ਅਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਪਾਣੀ-ਵਿੱਚ 'ਨਿਰੰਤਰ ਵਰਤੋਂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ', ਇਹ ਕਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ।

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

ਦਿਲਚਸਪੀ. ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਫ਼ੀਅਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ' ਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

25. ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਕਿ ਹਵਾ, ਸਮੁੰਦਰ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਵਰਗੇ ਕੁਝ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੰਨਾ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਰੋਤ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਦਾਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹਰੇਕ ਲਈ ਮੁਫ਼ਤ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਜੀ ਮਾਲਕੀ ਜਾਂ ਵਪਾਰਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਲਈ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੈਕਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਸਰਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਉੱਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈਃ

"ਸਰਕਾਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਉੱਤੇ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਕਸਰ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨਃ ਪਹਿਲਾ, ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਦੂਜਾ, ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਿਰਪੱਖ ਨਕਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਈ ਵੀ; ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

26. ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁੱਖ ਤੌਰ' ਤੇ ਇਲੀਨੋਇਸ ਸੈਂਟਰਲ ਰੇਲਰੋਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਇਲੀਨੋਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ [146 ਯੂਐਸ 387:36 ਐਲ ਐਡ 1018 (1892)] ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਸਾਲ 1869 ਵਿੱਚ ਇਲੀਨੋਇਸ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਡੁੱਬੀ ਹੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ-ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਝੀਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੀ ਪੱਟੀ ਜੋ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੂਰ ਇਲੀਨੋਇਸ ਸੈਂਟਰਲ ਰੇਲਰੋਡ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੰਨ 1873 ਵਿੱਚ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਦਲ ਲਿਆ ਅਤੇ 1869 ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਲੀਨੋਇਸ ਰਾਜ ਨੇ ਖਿਤਾਬ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੀਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਲੀਨੋਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੀ ਜੋ ਰਾਜ ਨੇ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਰੱਖੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਸਿਰਲੇਖ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ

ਜਨਤਕ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰੀ-ਐਮਪਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਟਰੱਸਟ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਸਿਰਲੇਖ ਸੀ-ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਵਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਮੱਛੀ ਫੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦਾ ਤਿਆਗ ਟਰੱਸਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ੍ਹ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੈਕਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲੀਨੋਇਸ ਸੈਂਟਰਲ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ [146 ਯੂਐਸ 387:36 ਐਲ ਐਡ 1018 (1892)] "ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜੋ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਮੂਲ ਵਿਚਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਕੋਲ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸਰੋਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਫਤ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਆਚਰਣ 'ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸੰਦੇਹ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਦੀ ਗਣਨਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸੀਮਤ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਹਿੱਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

27. ਗੌਲਡ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰੀਲਾਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨ [350 ਮਾਸ 410 (1966)] ਮੈਸੇਚਿਉਸੇਟਸ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਵੱਡਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ। 1886 ਵਿੱਚ ਮਾਊਂਟ ਗ੍ਰੀਲਾਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਰਵਿਘਨ ਕੁਦਰਤੀ ਜੰਗਲ ਵਜੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਪਾਰਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਰਾਜ ਨੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 9000 ਏਕੜ੍ਹ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਗ੍ਰੀਲਾਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਇਆ। ਸਾਲ 1953 ਵਿੱਚ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਮਾਊਂਟ ਗ੍ਰੀਲਾਕ 'ਤੇ ਇੱਕ ਏਰੀਅਲ ਟ੍ਰਾਮਵੇਅ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਥਾਰਟੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਾਊਂਟ ਗ੍ਰੀਲਾਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਲੀਜ਼' ਤੇ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪੰਜ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰੀਲਾਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਮਵੇਅ ਅਥਾਰਟੀ ਦੋਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਮੁਦਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਵਜੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲੀਜ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਮਝੌਤੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਨ

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

ਅਥਾਰਟੀ. ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"ਲਾਭ-ਵੰਡ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਪਾਰਕ ਉੱਦਮ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਥਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਇੱਕ ਵਫ਼ਦ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਨੂੰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗ੍ਰਾਂਟ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਉਧਾਰ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਜੋ ਕਿ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ, ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ ਲਈ ਇੱਕ ਵਪਾਰਕ ਉੱਦਮ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਗੋਲਡ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲੇ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੈਕਸ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

"ਤਾਂ ਫਿਰ, ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਪਾਰਕ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਅਵਿਕਸਿਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੀ ਵਪਾਰਕ ਸਹੂਲਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਉਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੀ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਸਮੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਗੋਲਡ, ਇਲੀਨੋਇਸ ਸੈਂਟਰਲ ਵਾਂਗ, ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਉੱਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਸਮ ਦੇ ਥੋਪਣ ਨਾਲ ਚਿੰਤਤ ਸੀ: ਵਪਾਰਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਜਨਤਕ ਵਰਤੋਂ ਉੱਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮੁਨਾਫਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਸਨ।
ਪਰ ਮੈਸੇਚਿਉਸੇਟਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਵਿਆਪਕ, ਜੇ ਵਧੇਰੇ ਸੂਖਮ, ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ-ਉਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਜਨਤਕ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਉਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਇੱਕ ਰਾਜਮਾਰਗ ਵਿਭਾਗ ਪਾਰਕਲੈਂਡ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਲੈਣ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵੈੱਟਲੈਂਡ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

28. ਸਾਕੋ ਬਨਾਮ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਪਬਲਿਕ ਵਰਕਸ [532 ਮਾਸ 670] ਵਿੱਚ, ਮੈਸੇਚਿਉਸੇਟਸ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਟੇਟ ਹਾਈਵੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਤਲਾਅ ਨੂੰ ਭਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ

ਅਧਿਕਾਰ. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ:

"ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਨਤਕ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਚੌੜਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ... ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈ ਸਕਣ।

29. ਰੌਬਿਨਸ ਬਨਾਮ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ। ਮੈਸੇਚਿਉਸੇਟਸ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਬਲਿਕ ਵਰਕਸ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਫੈਲ ਮੀਡੋਜ਼, "ਕਾਫ਼ੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀਆਂ ਝੀਲਾਂ... ਅਕਸਰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ" ਨੂੰ ਹਾਈਵੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ।

30. ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੈਕਸ ਲੇਖ (ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਲਾਅ ਰਿਵਿ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਵੇਵ ਬਨਾਮ ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਸਟੇਟ ਲੈਂਡ ਐਂਡ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀ [93 ਵਿਸ 534 (1896)], ਕ੍ਰਾਫੋਰਡ ਕਾਉਂਟੀ ਲੀਵਰ ਅਤੇ ਡਰੇਨੇਜ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨੰ. 1 [182 ਵਿਸ 404], ਸਿਟੀ ਆਫ਼ ਮਿਲਵਾਕੀ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ [193 ਵਿਸ 423], ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ [275 ਵਿਸ 112] ਅਤੇ ਰਾਏ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠਣ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿਧਾਂਤ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

31. ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੈਕਸ ਨੇ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ:

"ਜੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਰਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਨਿਆਂਇਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਰਵਾਇਤੀ ਹਿੱਤਾਂ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਯਮ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਟੀਚਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸੰਗਠਿਤ ਸਮੂਹਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਠੋਸ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਨਾਜ਼ੁਕ ਮਿਸ਼ਰਣ

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਰਵਾਇਤੀ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ, ਉਪਯੋਗਤਾਵਾਂ ਲਈ ਰਸਤੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਾਲੀ ਵੈੱਟਲੈਂਡ ਦੀ ਸਟਰਿੱਪ ਮਾਈਨਿੰਗ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

32. ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਔਡੁਬੋਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਐਲਪਾਈਨ ਕਾਉਂਟੀ ਦੀ ਸੁਪੀਰੀਅਰ ਕੋਰਟ [33 ਕੈਲ 3 ਡੀ 419] ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ. ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ "ਮੋਨੋ ਲੇਕ ਕੇਸ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੋਨੋ ਝੀਲ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਝੀਲ ਹੈ। ਝੀਲ ਖਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੱਛੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਖਾਰੇ ਝੀਂਗੇ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਆਲ੍ਹਣੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਝੀਲ ਦੇ ਟਾਪੂ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਗੁਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਜਨਨ ਬਸਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਝੀਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਲਈ ਪਰਵਾਸ ਮਾਰਗ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਪਨਾਹਗਾਹ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਤੂਰਾ ਦੇ ਬੁਰਜ ਅਤੇ ਸਪਾਇਰ ਭੂ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੈਲਾਨੀ ਆਕਰਸ਼ਣ ਹਨ। 1940 ਵਿੱਚ, ਜਲ ਸਰੋਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਜਲ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਝੀਲ ਵਿੱਚ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ 5 ਵਿੱਚੋਂ 4 ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਝੀਲ ਦਾ ਪੱਧਰ ਡਿੱਗ ਗਿਆ, ਸਤਹ ਦਾ ਖੇਤਰ ਘੱਟ ਗਿਆ, ਗੱਲਾਂ ਝੀਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮੋਨੋ ਝੀਲ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਮੁਦਈ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣਵਾਦੀ ਨੇ-ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ-ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਵਾਟਰ ਡਾਇਵਰਸ਼ਨਜ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕੇਸ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਫੈਡਰਲ ਟ੍ਰਾਇਲ ਜੱਜ ਦੀ ਰਾਜ ਦੇ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਉੱਤੇ ਆਇਆ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਇਆਃ

"ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਲਈ ਆਮ ਹਨ-ਹਵਾ, ਵਹਿੰਦਾ ਪਾਣੀ, ਸਮੁੰਦਰ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ। (ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ਼ ਜਸਟੀਨੀਅਨ 2.1.1) ਰੋਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮੂਲ ਤੋਂ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ 'ਸਾਰੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੈ

ਇਸ ਦੇ ਨੇਵੀਗੇਬਲ ਜਲਮਾਰਗਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪਈਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਟਰੱਸਟੀ ਵਜੋਂ ਹਨ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਾਇਆਃ

"ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਜਲ ਮਾਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਬਦਲਦੀ ਜਨਤਕ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਾਰਕਸ ਬਨਾਮ ਵਿਟਨੀ [6 ਕੈਲ 3 ਡੀ 251] ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ, '[ਪੀ] ਉਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਅਸਾਨਤਾ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ' ਤੇ ਨੇਵੀਗੇਸ਼ਨ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਫੜਨ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ, ਨਹਾਉਣ, ਤੈਰਨ, ਕਿਸ਼ਤੀ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਆਮ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਨੇਵੀਗੇਬਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨੇਵੀਗੇਬਲ ਪਾਣੀ ਦੇ ਤਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲੰਗਰ ਲਗਾਉਣ, ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਤਿਕੜੀ-ਨੇਵੀਗੇਸ਼ਨ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਫੜਨ-ਨੇ ਟਰੱਸਟ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਜਨਤਕ ਵਰਤੋਂ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਟਾਇਡਲੈਂਡ ਹਨ, ਬਦਲਦੀਆਂ ਜਨਤਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਲਚਕਦਾਰ ਹਨ। ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦਾ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਇੱਕ ਢੰਗ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵਧ ਰਹੀ ਜਨਤਕ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਡਲੈਂਡਜ਼ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਜਨਤਕ ਉਪਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਟਾਈਡਲੈਂਡਜ਼ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਮਲ ਇੱਕ ਵਰਤੋਂ-ਉਹਨਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਇਕਾਈਆਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਜੋਂ, ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਜੋਂ ਜੋ ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੋ ਖੇਤਰ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮੋਨੋ ਝੀਲ ਇੱਕ ਆਵਾਜਾਈ ਯੋਗ ਜਲਮਾਰਗ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਸਥਾਨਕ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੱਛੀ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਖਾਰੇ ਝੀਂਗੇ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਰਵਾਇਤੀ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਝੀਲ ਨੂੰ 'ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਜੋ ਮੁਦਈ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਮਨੋਰੰਜਕ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਹਨ-ਝੀਲ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਰਿਸ਼, ਹਵਾ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ, ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਲ੍ਹਣੇ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਖਾਣ ਲਈ ਝੀਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ। ਮਾਰਕਸ ਬਨਾਮ ਵਿਟਨੀ [6 ਕੈਲ 3 ਡੀ 251] ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟਰੱਸਟੀ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ:

"ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ, ਝੀਲਾਂ, ਮਾਰਸ਼ਲੈਂਡਜ਼ ਅਤੇ ਟਾਈਡਲੈਂਡਜ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਦੁਰਲੱਭ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਰਪਣ ਕਰੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ।

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ:

"ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਰਾਜ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਭਰੋਸੇ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਵੰਡ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਭਰੋਸੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਜਲ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੀ ਅਤੇ ਅਣਉਚਿਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਜੌਹਨਸਨ, 14 ਯੂ.ਸੀ. ਡੇਵਿਸ ਐਲ. ਰੇਵ. 233, 256-57/; ਰੋਬੀ, ਵਾਟਰ ਰਾਈਟਸ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ, 2 ਈਕੋਲੋਜੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰ. 695, 710-711 (1972) ਟਿੱਪਣੀ, 33 ਹੇਸਟਿੰਗਜ਼ ਐਲ.ਜੇ.653, 654.) ਵਿਹਾਰਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੰਡ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਟਰੱਸਟੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ (ਵੇਖੋ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪਲੇਨਸਮੈਨ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਡੀ. ਸਟੇਟ ਵਾਟਰ ਕੰਨਸ.

[247 ਐਨ ਡਬਲਯੂ 2 ਡੀ 457 (ਐਨ.ਡੀ 1976)] ਪੀ ਪੀ.462-463, ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ, ਟਰੱਸਟ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ

ਅਦਾਲਤ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਕਿ ਮੁਦਈ ਮੋਨੋ ਬੇਸਿਨ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ ਉੱਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

33. ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਰਵਾਇਤੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨੇਵੀਗੇਸ਼ਨ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੋਨੋ ਲੇਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ [33 ਕੈਲ 3 ਡੀ 419] ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਤਾਜ਼ਾ ਪਾਣੀ, ਝੀਲਾਂ ਜਾਂ ਰਿਪੇਰੀਅਨ ਜੰਗਲ. ਮੋਨੋ ਲੇਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ [33 ਕੈਲ 3 ਡੀ 419] ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਇੱਕ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਕਾਰਕ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਹਵਾ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਆਖਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰਕ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਵਧਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਲਿਪਸ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਮਿਸੀਸਿਪੀ [108 ਐਸ.ਸੀ.ਟੀ 791 (1988)] ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਿਸੀਸਿਪੀ ਦੇ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਨੇਵੀਗੇਬਲ ਟਾਇਡਲ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੱਕ ਵਧਾਉਣ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਿਪਸ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਕੇਸ [108 ਐਸ. ਸੀ. ਟੀ. 791 (1988)] ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਪਾਰਕ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਕਲਪਾਂ' ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

34. ਸਾਡੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ-ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ-ਇਸ ਦੇ ਜੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ

ਯੂਰੀਸਪ੍ਰੈਡੈਂਸ. ਰਾਜ ਸਾਰੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਟਰੱਸਟੀ ਹੈ ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢੇ, ਵਹਿੰਦੇ ਪਾਣੀਆਂ, ਹਵਾ, ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਟਰੱਸਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇ। ਜਨਤਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

35. ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁੱਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਲਾਸਿਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੀਆਂ ਨਦੀਆਂ, ਜੰਗਲਾਂ, ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਗੇ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਵੱਧ ਰਹੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ, ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਅਟੱਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਟਕਰਾਅ ਦਾ ਹੱਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ। ਜੇ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਵਪਾਰਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੀ ਸੁਹਜਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ, ਵਪਾਰਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਸਰੋਤਾਂ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

135. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਵਪਾਰਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੀ ਸੁਹਜਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ, ਵਪਾਰਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਸਰੋਤਾਂ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

136. ਵਾਤਾਵਰਣਕ/ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ 'ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ' ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਿਕਸਤ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਫਾਰ ਇਨਵਾਇਰਮੈਂਟ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [11] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਮਲ ਨਾਥ (ਉਪਰੋਕਤ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

"6. ਐਮ ਆਈ. ਵਿੱਚ ਬਿਲਡਰਜ਼ (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰਾਧੇ ਸ਼ਿਆਮ ਸਾਹੂ [(1999) 6 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 464], ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਲਖਨਊ ਨਗਰ ਮਹਾਪਲਿਕਾ ਦੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਐਮ ਆਈਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬਿਲਡਰਜ਼ (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਨੇ ਝੰਡੇਵਾਲਾ ਪਾਰਕ, ਅਮੀਨਾਬਾਦ ਮਾਰਕੀਟ, ਲਖਨਊ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭੂਮੀਗਤ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਾਰਕ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਲਖਨਊ ਨਗਰ ਮਹਾਪਲਿਕਾ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਸਮਝੌਤੇ' ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਿਲਡਰਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ ਉੱਤੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਣਉਚਿਤ, ਅਣਉਚਿਤ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਸਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫਿਰ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਨਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪਾਰਕ ਦੀ ਟਰੱਸਟੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਨਗਰ ਮਹਾਪਲਿਕਾ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਿਲਡਰ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤਹਿਤ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ।

7. ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਫੋਰਮ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਏ.ਪੀ. [(2006) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 549], ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਤਿਰੂਪਤੀ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਪਰਕੋਲੇਸ਼ਨ, ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਟੈਂਕੀਆਂ ਦੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਵਿਨਾਸ਼ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬੁਲਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਮ ਸੀ. ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਨਿਆਂਇਕ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਿਤਾ ਬਨਾਮ ਕਮਲ ਨਾਥ [ਐਮ ਸੀ.] ਮਹਿਤਾ ਬਨਾਮ ਕਮਲ ਨਾਥ, (1997) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 388], ਐਮ ਆਈ. ਬਿਲਡਰਜ਼ (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ [(1999) 6 ਐਸਸੀਸੀ 464], ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਂਡੂਬੋਨ ਸੁਸਾਇਟੀ [ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਂਡੂਬੋਨ

11 [2013] 7 ਐਸਸੀਆਰ 352: (2013) 7 ਐਸਸੀਸੀ 226:2013 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 413

ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਸੁਪੀਰੀਅਰ ਕੋਰਟ, 658 ਪੀ 2 ਡੀ 709:33 ਕੈਲ 3 ਡੀ 419 (1983) ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਿਤਃ (ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਫੋਰਮ ਕੇਸ [(2006) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 549], ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. ਪੀ. 575, ਪੈਰਾ 76)

"76. ... ਇਹ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਕੋਣ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਵਜੋਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੋਣ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਕੋਲ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸਰੋਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਨਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ' ਤੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਇਕਸਾਰ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਫਤ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਲਾਭ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਮ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਟਰੱਸਟੀ ਵਜੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਵਧੇਰੇ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ)

8. ਫੋਮੇਂਟੋ ਰਿਜ਼ੌਰਟਸ ਐਂਡ ਹੋਟਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਮਿੰਗੁਏਲ ਮਾਰਟਿਨਜ਼ [(2009) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 571: (2009) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. (ਸੀ. ਆਈ. ਵੀ.) 877] ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਵਾੜ ਲਗਾ ਕੇ ਬੀਚ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾਃ (ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. ਪੀਪੀ. 614-15 & 619, ਪੈਰਾ 53-55 ਅਤੇ 65)

"53. ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਜਾਂ ਵਪਾਰਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਲਈ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਅੰਤਰਨਿਹਿਤ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਤਬਾਦਲਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਬੇਅਸਰ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਉੱਤੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

54. ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਦਿਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਉੱਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਸਰੋਤ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਰਤੋਂ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੁੱਲ ਜਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਨਤਾ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ (i.e. ਜਨਤਕ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਪਾਣੀ, ਆਦਿ) ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ, ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ। ਉਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਜੰਗਲਾਂ, ਸਮਾਰਕਾਂ, ਪਾਰਕਾਂ, ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਨਤਕ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜੋਸਫ ਐਲ. ਸੈਕਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਲਾਸਿਕ ਲੇਖ, 'ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤਃ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਿਆਂਇਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ' (1970) ਵਿੱਚ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ, ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਅਧਾਰ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਾਧਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

55. ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ ਉੱਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਅੱਜ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਬਾਕੀਆਂ ਲਈ ਰਹਿਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰੇ ਜਾਂ ਉਸੇ ਸਰੋਤ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਲਈ ਕਰੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਜਾਂ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਧਾਰਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰੇ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਸਰੋਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਾਂ ਘੱਟ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

* * *

65. ਅਸੀਂ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੰਗਲਾਂ, ਜਲ ਭੰਡਾਰਾਂ, ਨਦੀਆਂ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢਿਆਂ ਆਦਿ ਸਮੇਤ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ। ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇੱਕ ਟਰੱਸਟੀ ਵਜੋਂ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ

ਇਹ ਸਾਂਝੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਇਸ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਰਾਜ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਸੰਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਤਬਾਦਲਾ ਜਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਹਵਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਦੀਆਂ, ਸਮੁੰਦਰ, ਟੈਂਕੀਆਂ, ਰੁੱਖਾਂ, ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵੀ।

137. ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਆਲੋਕ ਜੱਗਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ [12] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ 'ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਬੀ.ਆਰ.ਗਵਈ, ਜੇ.) ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਸੀ।

138. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਤਤਕਾਲੀ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ, ਡੀਐਫਓ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਨਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਟਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਲਾਸਿਕ ਕੇਸ ਹੈ ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕੂੜੇਦਾਨ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ, ਡੀ. ਐਫ. ਓ. ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਤਾਇਨਾਤੀ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਨਾ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਣਯੋਗ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਹੁਦੇ' ਤੇ ਤਬਾਦਲੇ ਅਤੇ ਤਾਇਨਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਐਨ. ਟੀ. ਸੀ. ਏ. ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ, ਡੀ. ਐਫ. ਓ. ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਕੱਤਰ (ਜੰਗਲਾਤ) ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਣਯੋਗ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਕੱਤਰ (ਜੰਗਲਾਤ) ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਬਲਕਿ ਲੈਂਸਡਾਊਨ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਤਾਇਨਾਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ, ਡੀ. ਐੱਫ. ਓ. ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇੱਕ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜੰਗਲਾਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਰਮਿਆਨ ਗਠਜੋੜ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਲਾਭ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਵੀ

12 [2019] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 577: (2020) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 784:2019 ਆਈ ਐਨ ਐਸ ਸੀ 1203

ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ, ਚੌਕਸੀ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਤਾਇਨਾਤੀ' ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਤਕਾਲੀ ਮਾਣਯੋਗ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ, ਡੀ. ਐੱਫ. ਓ. ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

(ਹ) ਸੀਈਸੀ

139 ਦੀ ਚਿੰਤਾ। ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਜੰਗਲਾਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਅਤੇ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਣ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ (ਐੱਫਸੀ) ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਬੋਰਡ (ਐੱਸਸੀ, ਐੱਨਬੀਡਬਲਿਊਐੱਲ) ਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਐੱਮਓਈਐੱਫਐਂਡਸੀਸੀ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 17 ਫਰਵਰੀ 2021 ਨੂੰ ਹੋਈ ਜੰਗਲਾਤ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ (ਐੱਫ. ਏ. ਸੀ.) ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਜੰਗਲਾਤ (ਸੰਭਾਲ) ਐਕਟ, 1980 ("ਐੱਫ. ਸੀ. ਐਕਟ" ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਨੂੰ 2007 ਤੱਕ ਜੰਗਲਾਤ ਗਤੀਵਿਧੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 2017 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਜੰਗਲਾਤ ਗਤੀਵਿਧੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਾਰਕਿੰਗ ਅਤੇ ਕੈਫੇਟੇਰੀਆ ਆਦਿ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕੁੱਲ ਖੇਤਰ ਦਾ ਸਿਰਫ 15%. ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ/ਸਫ਼ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਜੰਗਲਾਤ ਗਤੀਵਿਧੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਅਤੇ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੂਰੇ ਖੇਤਰ ਲਈ ਐੱਫ. ਸੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਐੱਮ. ਓ. ਈ. ਐੱਫ. ਐਂਡ ਸੀ. ਸੀ. ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਿਰਫ 15% ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨੈੱਟ ਵਰਤਮਾਨ ਮੁੱਲ (ਐੱਨਪੀਵੀ) ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਅਤੇ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ।

140 ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ 2019 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਅਸੰਗਤਤਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਹਿਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।
141. ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਾਘਾਂ ਨਾਲ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲੀ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ।

142. ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐੱਮਓਈਐੱਫ ਐਂਡ ਸੀਸੀ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ

ਇਸ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਜਾਂ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰ ਹੋਣ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਘਣਤਾ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਿੰਤਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ, ਬਫਰ ਜਾਂ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ "ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਦੇ ਨਸਲ ਦੇ ਕੈਪੀਟਿਵ ਜਾਨਵਰਾਂ" ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਨਾਲ, ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਕੀੜ੍ਹਿਆਂ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੀੜ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਵਾਹਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ, ਸਾਈਟ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਜੰਗਲ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

143. ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ/ਸਫਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਜੋਖਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੂਨੋਸਿਸ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੂਤ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ, ਆਮ ਤੌਰ' ਤੇ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ/ਸਫਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਘ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਸੈਂਕੜ੍ਹੇ ਜਰਾਸੀਮ ਅਤੇ ਕਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਚਾਰ ਢੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਕ ਅਜਿਹੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ੂਨੋਸਿਸ ਦੇ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ੂਨੋਟਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਜੋਖਮ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨੇੜ੍ਹੇ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਅਤੇ ਸਫਾਰੀ ਵਰਗੀਆਂ ਜਨਤਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

144. ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ, ਜੈਪੁਰ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ, ਇਟਾਵਾ ਸਫਾਰੀ ਪਾਰਕ ਆਦਿ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ/ਸਫਾਰੀ ਪਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਧਿਐਨਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

145. ਸੀਈਸੀ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੌਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੀਈਸੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ 5 ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਲਈ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀਆਂ ਬਾਰੇ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦੇ ਰੁਖ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਨੇ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ/ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ/ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਅਤੇ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁੱਖ ਫਾਇਦਿਆਂ/ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ:

"ਲਾਭ

I. ਕੋਰ/ਕ੍ਰਿਟੀਕਲ ਟਾਈਗਰ ਹੈਬੀਟੈਟ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਦਬਾਅ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ
II. ਸੰਭਾਲ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਸਿਰਜਣ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਵੇਗਾ

ਨੁਕਸਾਨ

I.ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਜੀਦਾ ਸੰਸਾਧਨ ਵਰਤੋਂ ਸੰਸਥਾ ਹੈ
II. ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ/ਸੋਧ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ।

146. ਸੀਈਸੀ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀਜ਼ੈਡਏ ਦੇ ਸਟੈਂਡ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈਃ

"55. ਏ. ਕੇਂਦਰੀ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈਃ

i. ਕਾਫ਼ੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਫ-ਡਿਸਪਲੇਅ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਅਤੇ ਜੋ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਜੰਗਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ;

ii. ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, 1972 ਦੀ ਧਾਰਾ 42 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਾਥੀ ਪੁਨਰਵਾਸ/ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰਾਂ (ਈਆਰਸੀ) ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ/ਨਿਯਮ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਈਆਰਸੀਐਸ ਸਥਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੀਰ/ਨਦੀਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਨਾਲ (ਐੱਫ.ਐੱਨ. 2-5/2006- ਪੀ.ਈ (ਵੈਲਯੂਮII) ਮਿਤੀ 29.10.2017;

iii. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਨੀਤੀ, 1998 ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ 2.1.4 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਅਨਾਥ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਗੇ, ਜੋ ਕਿ ਉਚਿਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ (. ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਬਚਾਏ ਗਏ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਲੰਬੀ ਦੂਰੀ ਤੱਕ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ/ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਦਾ ਬਿਹਤਰ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ) ਅਤੇ

iv. ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਪੰਨ ਖੇਤਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਲਾਨਾ 8 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਚਿੜ੍ਹੀਆਘਰ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਹਨ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ।

ਸਾਲ ਭਰ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਫਾਇਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਫੈਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।
ਇਹ ਚਿੜੀਆਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਮਹਿੰਗੇ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸਫ਼ਾਰੀਆਂ' ਤੇ ਇੱਕ ਬੜ੍ਹਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬੀ) ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ

1. ਬਨਸਪਤੀ ਦੀ ਸਫਾਈ ਜੋ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਘਣੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ
2. ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸੀਮਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਸਥਾਪਨਾ ਸਰੋਤ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

147. ਸੀਈਸੀ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਤੋਂ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਵੰਡ 'ਤੇ ਪਖਰੌ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
ਸੀਈਸੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਵਿੱਚ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ, ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

148. ਸੀਈਸੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ' ਤੇ ਕਟਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਦਰੱਖਤ ਕੱਟੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

149. ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮਨਗਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਿਜ਼ੋਰਟਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਬਾਘਾਂ ਅਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਆਵਾਜਾਈ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਰਿਜ਼ੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਰਿਜ਼ੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ, ਸੰਗੀਤ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਗੜਬੜੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਿਜ਼ੋਰਟਾਂ ਦਾ ਵਧਦਾ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਸਮੇਤ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੇਕਾਬੂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

(ਐੱਫ) ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੁਨਰ ਸਥਾਪਤੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ

150 ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਬਾਰੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ, 1992 (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ "ਸੀਬੀਡੀ") ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤ ਨੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸੀਬੀਡੀ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 8 ਸੀਟੂ ਸੰਭਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਐੱਫ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇਹ ਅਨੁਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇ, ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਅਤੇ ਬਹਾਲੀ ਅਤੇ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈਃ

(ਐੱਫ) ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦਾ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ ਅਤੇ ਬਹਾਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਖਤਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

151. ਚੋਰਜ਼ੋ ਫੈਕਟਰੀ ਕੇਸ 13 ਵਿੱਚ, ਸਥਾਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਆਂ ਅਦਾਲਤ (ਪੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਜੇ.) ਨੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾਃ

"ਇੱਕ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਅਸਲ ਧਾਰਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਿਧਾਂਤ-ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਲਸੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ-ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ, ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਨੂੰ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੀ ਜੇ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਕਿਸਮ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਗਠਨ, ਜਾਂ, ਜੇ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਮੁੱਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਜੋ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕਰੇਗਾ; ਅਵਾਰਡ, ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨ ਜੋ ਕਿ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਭੁਗਤਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ-ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ ਜੋ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ (...) ਦੇ ਉਲਟ ਕੰਮ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

152. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਆਂ ਅਦਾਲਤ (ਆਈ. ਸੀ. ਜੇ.) ਨੇ ਕੋਸਟਾ ਰੀਕਾ ਬਨਾਮ ਨਿਕਾਰਾਗੁਆ [14] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਖਰਾਬ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈਃ

13 ਚੋਰਜ਼ੋ ਵਿਖੇ ਫੈਕਟਰੀ (ਜਰਮਨੀ ਬਨਾਮ ਪੋਲੈਂਡ) 13 ਸਤੰਬਰ 1928, ਪੀਸੀਆਈਜੇ, ਮੈਰਿਟ, ਪੰਨਾ 47)

14 ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਕਾਰਾਗੁਆ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਫੈਸਲਾ, (2018) ਆਈ.ਸੀ.ਜੇ. ਰਿਪੋਰਟਾਂ 15

"42. ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ, ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਰਿਕਵਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

43. ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਇਸ ਤੱਥ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਰਿਕਵਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਬਹਾਲੀ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। (...)
53. ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਰਾ 42 ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਹਾਨੀ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੇਗੀ।
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ)

153. ਕੋਸਟਾ ਰੀਕਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਆਈਸੀਜੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

"85. (...) ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਨਰਸਰੀ ਅਤੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ "ਸਹੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ" ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵੈੱਟਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਰਾਮਸਰ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕੱਤਰੇਤ ਦੁਆਰਾ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਉੱਚ ਮੁੱਲ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋ ਵੀ ਮੁੜ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਨੇੜ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਅਮੀਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੀਜਾ, ਗੈਸ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹਵਾ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਨਿਕਾਰਾਗੁਆ ਦਾ "ਸਹੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ" ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਰਬਨ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੀਕੁਐਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ("ਕਾਰਬਨ ਪ੍ਰਵਾਹ") ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਗੈਸ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹਵਾ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਵਜੋਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

86. ਅਦਾਲਤ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ (...) ਕਿ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਕਮ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਲਗਭਗ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ, "ਸਹੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ" ਦੇ ਕੁਝ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ, ਇਸ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ "ਸਹੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ" ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਕੋਸਟਾ ਰੀਕਾ ਨੂੰ ਰਿਕਵਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ 120,000 ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ)

154. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੰਡੀਅਨ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਐਨਵਾਇਰੋ-ਲੀਗਲ ਐਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ [15] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀਃ

"60. (...) ਸਾਡੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਦਲੀਲ ਦੀ ਖਾਤਰ) ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਤੋਂ ਉਪਚਾਰਕ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਸੂਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਵਾਤਾਵਰਣ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ, 1986 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ (ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਡੈਲੀਗੇਟ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ) ਨੂੰ "ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਉਪਾਅ ਕਰਨ" ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 5 ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ (ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਡੈਲੀਗੇਟ) ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ

15 [1996] 2 ਐਸਸੀਆਰ 503: (1996) 3 ਐਸਸੀਸੀ 212:1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 237 ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ

ਆਰ.ਈ ਵਿੱਚ: ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਰ.ਈ: ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ

ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ। ਸੈਕਸ਼ਨ 2 (ਏ) ਵਿੱਚ 'ਵਾਤਾਵਰਣ' ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਸੈਕਸ਼ਨ 3 ਅਤੇ 5 ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ "ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਉਚਿਤ ਹਨ"। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਮੰਗੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਕਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ, ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਦਯੋਗ ਉੱਤੇ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ/ਇਸ ਦੇ ਡੈਲੀਗੇਟ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ। (...)

XXX XXX XXX

66. (...) ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਡੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਜਵਾਬਦੇਹ 4 ਤੋਂ 8 ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ, ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਏ ਸਲੱਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ (...) ਵਾਤਾਵਰਣ (ਸੁਰੱਖਿਆ) ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 3 ਅਤੇ 4 ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਪਚਾਰਕ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਲਾਗਤਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਸੈਕਸ਼ਨ 3 ਅਤੇ 4 ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

155. ਐੱਸ. ਜਗਨਨਾਥ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [16] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਉਦਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ, ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀਃ

"49. (...) ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਦਯੋਗ 'ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ, ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਏ ਸਲੱਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ'। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੇ ਗਏ 'ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਕ ਭੁਗਤਾਨ ਸਿਧਾਂਤ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਪੀੜ੍ਹਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵੀ ਹੈ। ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਸੁਧਾਰ 'ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ' ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੀੜ੍ਹਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।
[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

156. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ, ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਬਹਾਲੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੀਬੀਡੀ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 8 (ਐਫ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ, ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਗਰਮ ਬਹਾਲੀ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਹਨ। ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਦੀ ਬਹਾਲੀ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚੇ ਖਾਸ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇ।

157. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਕੌਣ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ

16 [1996] ਸਪ. 9 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 848: (1997) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 87:1996 ਆਈ. ਐਨ. ਐਸ. ਸੀ. 1466

ਇਸ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਜੋ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਤਬਾਹੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਕਾਨੂੰਨ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

158. ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਉਣਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਭੱਜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ; ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

VI. ਸਿੱਟੇ

159. ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਘ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਜਾਂਦੇ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜੋ ਅੰਕੜੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਬਾਘਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਘਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਟਾਈ ਵਰਗੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਰਬੇਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

160. ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੋਇਲ, ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੂਪ ਮਲਿਕ, ਆਈਐੱਫਐੱਸ, ਪੀਸੀਸੀਐੱਫ (ਐੱਚਓਐੱਫਐੱਫ) ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਅਤੇ ਡਾ. ਸਮੀਰ ਸਿਨਹਾ, ਆਈਐੱਫਐੱਸ, ਪੀਸੀਸੀਐੱਫ (ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ) ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਵਾਰਡਨ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ "ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ" ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੁਝ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੁਝਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਾਲਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਤਿੰਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਡਾ. ਸਮੀਰ ਸਿਨਹਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਲਈ ਟੀਸੀਪੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਇਲ ਨੇ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਫੀਲਡ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਹਰ ਇਕੱਠੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਜੋ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਰਸਤਾ ਤੈਅ ਕਰੇਗਾ।

161. ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈਃ

ਏ. ਸਫਾਰੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ 'ਪਖਰਾਓ' ਵਿਖੇ ਸਫਾਰੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਨੂੰ 'ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ' ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ' ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀਜ਼ 'ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਿਰਦੇਸ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਮੌਜੂਦਾ ਸਫਾਰੀਜ਼' ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਖਰੌ ਵਿਖੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਫਾਰੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਬੀ. ਐੱਮਓਈਐੱਫ ਐਂਡ ਸੀਸੀ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰੇਗਾਃ

(i) ਐੱਨਟੀਸੀਏ ਦਾ ਇੱਕ ਨੁਮਾਇੰਦਾ;
(ii) ਵੀਲਡਲਾਈਫ ਇੰਸਟੀਟਿਊਟ ਆਵ੍ ਇੰਡੀਆ (ਡਬਲਿਊਆਈਆਈ) ਦਾ ਇੱਕ ਨੁਮਾਇੰਦਾ
(iii) ਸੀਈਸੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨੁਮਾਇੰਦਾ; ਅਤੇ
(iv) ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਐੱਮਓਈਐੱਫ ਐਂਡ ਸੀਸੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਕੱਤਰ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਸੀ. ਜ਼ੈੱਡ. ਏ. ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਹਿ-ਚੁਣਨ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵੀ ਲਵੇਗੀ।

ਸੀ. ਉਕਤ ਕਮੇਟੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰੇਗੀਃ

(I)ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਾਨਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼;

(ii) ਕਾਰਬੇਟ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ (ਸੀਟੀਆਰ) ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ;

(iii) ਅਜਿਹੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ/ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ/ਅਪਰਾਧੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਸੂਲ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਸੂਲੀ ਗਈ ਲਾਗਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(V)ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਉਪਰੋਕਤ ਕਮੇਟੀ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰੇਗੀਃ

(i) ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਟਾਈਗਰ ਸਫਾਰੀ ਨੂੰ ਬਫਰ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਫਰੰਜ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(ii) ਜੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਫਾਰੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਫਾਰੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ?

(iii) ਉਪਰੋਕਤ ਪਹਿਲੂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਕਮੇਟੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇਗੀਃ

ਏ) ਪਹੁੰਚ ਈਕੋਸੈਂਟਰੀਜ਼ਮ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਐਂਥਰੋਪੋਸੈਂਟਰੀਜ਼ਮ ਦੀ;
ਬੀ) ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ; ਸੀ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਨਵਰ ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। 2016 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਰਫ ਜ਼ਖਮੀ, ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਜਾਂ ਅਨਾਥ ਬਾਘਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ 2019 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲਟ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਡੀ) ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਫਾਰੀਆਂ ਬਚਾਅ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਕ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਕਾਰਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮੇਟੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਉਹ ਠੀਕ ਸਮਝੇ।

(iv) ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਬਫਰ ਜ਼ੋਨ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਤੇ ਮਨਾਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਜੇ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਈਕੋ-ਟੂਰਿਜ਼ਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਰਿਜ਼ੌਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇਗੀ।

(v) ਰਿਜ਼ੌਰਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਰਿਜ਼ੌਰਟਾਂ 'ਤੇ ਕੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ

ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(vi) ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ੋਰ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮਨਜ਼ੂਰਸ਼ੁਦਾ ਸ਼ੋਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਕੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
(vii) ਟਾਈਗਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਉਪਾਅ ਜੋ ਪੈਨ ਇੰਡੀਆ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ।
(viii) ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਦਮ।

ਈ ਉੱਤਰ. ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੂੰ ਨੈਨੀਤਾਲ ਵਿਖੇ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 6 ਸਤੰਬਰ 2023 ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 2021 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ. 178 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
ਐੱਫ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਲੰਬਿਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਸਕੇ।
ਜੀ. ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਚਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਮੁੱਢਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਵੇ।

ਐਚ. ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਅੱਜ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਏ. ਐੱਸ. ਜੀ. ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ।
ਆਈ. ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

162. ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਭਾਟੀ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਏ ਐਸ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਏ.ਐਨ.ਐਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਨਾਡਕਰਨੀ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ, ਬਿਨੈਕਾਰ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋਵਾਂਗੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਕੇ. ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕੀਮਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਐਮਿਕਸ ਕਿਊਰੀ। ਉਸ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ

ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਨਿਆਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਕੇ. ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਐਮਿਕਸ ਕਿਊਰੀ ਨੂੰ ਮਾਣ ਭੱਤੇ ਵਜੋਂ 10,00,000/- (ਦਸ ਲੱਖ ਰੁਪਏ) ਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰੇ।

163. ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਬਾਰ੍ਹਾਂ (12) ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਲਟਕਦਾ ਹੈ।

ਸਿਰਲੇਖ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇਃ ਬਿਭੂਤੀ ਭੂਸ਼ਣ ਬੋਸ ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾਃ

ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।



Advocate Shifa Kler